ВѢСТНИКЪ
ПЕРЕМЫСКОИ ЕПАРХІИ.

Рôкъ 1894. Выдано 13. Жовтня. Ч. IX.

Ч. 53. Ч. 6185

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

divina providentia

PAPAE XIII

LITTERAE ENCYCLICAE

ad Patriarchias, Primates, Archiepiscopos et Episcopos universos catholici orbis gratiam et communionem cum apostolica sede habentes.

DE STUDIIS SCRIPTURAE SACRAE.

Veneralibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis et Episcopis universis catholici orbis gratiam et communionem cum Apostolica sede habentibus

LEO PP. XIII.

Venerabiles Fratres

salutem et Apostolicam benedictionem.

Providentissimus Deus, qui humanum genus, admirabili caritatis consilio, ad consortium naturae divi-

Святѣйшого Господина нашого

ЛЬВА XIII.

БОЖИМЪ ПРОВИДѢНІЕМЪ ПАПЫ.

Окружное посланіе

ко Патріархамъ Примасамъ Архіепископамъ и Епископамъ

всего католического мира

благодать и общенье съ апостольскимъ престоломъ маючимъ.

Енцикліка св. Отця „de studiis Scripturae sacrae“

О НАУЦѢ СВЯТОГО ПИСАНІЯ.

Почтеннѣйшимъ Братямъ Патріархамъ, Примасамъ Архіепископамъ и Епископамъ всего католического мира благодать и общеніе съ Апостольскимъ Престоломъ маючимъ

ПАПА ЛЕВЪ XIII.

Почтеннѣйшій Братя!

Поздоровленье и Апостольске благословеніе.

Премудрымъ промисломъ своимъ Богъ котрый родъ людскій предивнымъ милости судомъ ко участи въ

nae principio evexit, dein a communi labe exitioque eductum, in pristinam dignitatem restituit, hoc eidem propterea contulit singulare praesidium, ut arcana divinitatis, sapientiae, misericordiae suae supernaturali via patefaceret. Licet enim in divina revelatione res quoque comprehendantur quae humanae rationi inaccessae non sunt, ideo hominibus revelatae, *ut ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint, non hac tamen de causa revelatio absolute necessaria dicenda est, sed quia Deus ex infinita bonitate sua ordinavit hominem ad finem supernaturalem.* [1]) Quae *supernaturalis revelatio, secundum universalis Ecclesiae fidem,* continetur tum *in sine scripto traditionibus,* tum etiam *in libris scriptis,* qui appellantur sacri et canonici, eo quod *Spiritu Sancto inspirante conscripti, Deum habent auctorem, atque ut tales ipsi Ecclesiae traditi sunt.* [2]) Hoc sane de utriusque Testamenti libris perpetuo tenuit palamque professa est Ecclesia: eaque cognita sunt gravissima veterum documenta, quibus enuntiatur, Deum, prius per prophetas, deinde per seipsum, postea per apostolos locutum, etiam Scripturam condidisse, quae canonica nominatur, [3]) eademque esse oracula et eloquia divina, [4]) litteras esse, humano generi longe a patria peregrinanti a Patre caelesti datas et per auctores sacros transmissas. [5]) Iam, tanta quum sit praestantia et dignitas Scripturarum, ut Deo ipso

[1]) Con. Vat. *sess.* III. *cap.* II. *de revel.*
[2]) *Ibid.*
[3]) S. Aug. *de civ. Dei* XI, 3.
[4]) S. Clem. Rom. I ad Cor. 45; S. Polycarp. ad Phil. 7; S. Iren. *c. haer.* II, 28, 2.
[5]) S. Chrys. *in Gen. hom.* 2, 2; S. Aug. *in Ps.* XXX, *serm.* 2, 1; S. Greg. M. ad Theod. ep. IV, 31.

натурѣ Божой на початку вывысшивъ, послѣ же изъ загального паденя и погибели спасеного, до первоначального достоиньства привернувъ, удѣливъ ему въ той цѣли тую особлив шу ласку що открывъ ему надприродным способомъ тайны божества, мудрости и милосердія своего. Бо хочь въ откровенію Божôмъ содержать ся такожь предметы, котрî розумови чоловѣчому не суть недоступнî, но въ той цѣли людемъ откровенî, „щобы одъ всѣхъ легко, крѣпко певно и безъ примѣшки блуда пôзнаными бути могли, то не лишь за-дла тои причины мусимъ назвати откровеніе безъусловно потребнымъ, но тому, що Богъ въ безконечной добротѣ своей призначивъ чоловѣка до цѣли надприродной“.[1]) а тоє надприродне откровенье, по вѣрѣ вселеньскои церкви, содержитъ ся частію въ написаныхъ преданіяхъ, частію такожь въ книгахъ писаныхъ, названыхъ святыми и каноничными протоє що, „по вдохновеню Святого Духа списанî, Богъ есть ихъ сочинителемъ, а яко такî самой церкви переданî були.“[2]) Се навѣрно о книгахъ обохъ Завѣтôвъ всегда держала и явно вызнавала церковъ: знанî суть такожь ови найважнійшî свѣдоцтва стариннî, котрыми высказуеся, яко Богъ говоривъ зъ начала черезъ пророкôвъ, послѣ черезъ Себе самого, въ кôнци черезъ Апостолôвъ, споводовавъ такожь сочиненіе такъ званого канонічного Писанія[3]) и яко тоє есть *высказомъ* и словомъ Божимъ[4]), есть оно листомъ, родови людскому одъ отчины далеко подорожуючому, одъ Отця небесного данымъ и черезъ святыхъ писцѣвъ пересла-

[1]) Con. Vat. sess. III. cap. II. de revel.
[2]) Тамже.
[3]) S. August de civ. Dei XI. 3.
[4]) S. Clem. Rom. I. ad Cor 45 S. Polycarp. ad Phil 7; Iren. c. haer. II. 28. 2.

auctore confectae, altissima eiusdem mysteria, consilia, opera complectantur, illud consequitur, eam quoque partem sacrae theologiae, quae in eisdem divinis Libris tuendis interpretandisque versatur, excellentiae et utilitatis esse quam maximae. — Nos igitur, quemadmodam alia quaedam disciplinarum genera, quippe quae ad incrementa divinae gloriae humanaeque salutis valere plurimum posse viderentur, crebris epistolis et cohortationibus provehenda, non sine fructu, Deo adiutore, curavimus, ita nobilissimum hoc sacrarum Litterarum studium excitare et commendare, atque etiam ad temporum necessitates congruentius dirigere iamdiu apud Nos cogitamus. Movemur nempe ac prope impellimur sollicitudine Apostolici muneris, non modo ut hunc praeclarum catholicae revelationis fontem tutius atque uberius ad utilitatem dominici gregis patere velimus, verum etiam ut eumdem ne patiamur ulla in parte violari, ab iis qui in Scripturam sanctam, sive impio ausu invehuntur aperte, sive nova quaedam fallaciter imprudenterve moliuntur. — Non sumus equidem nescii, Venerabiles Fratres, haud paucos esse e catholicis, viros ingenio doctrinisque abundantes, qui ferantur alacres ad divinorum Librorum vel defensionem agendam vel cognitionem et intelligentiam parandam ampliorem. At vero, qui eorum operam atque fructus merito collaudamus, facere tamen non possumus quin ceteros etiam, quorum sollertia et doctrina et pietas optime hac in re pollicentur, ad eamdem sancti propositi laudem vehementer hortemur Optamus nimirum et cupimus, ut plures patrocinium divinarum Litterarum rite suscipiant teneantque constanter; utque illi potissime, quos divina gratia in sacrum ordinem vocavit, maiorem

нымъ[1]) Коли протсе такъ велике есть отличіє и достоиньство Писаній, що зложенй самымъ Богомъ яко сочинителемъ, содержатъ въ собѣ Его невыслѣдимй таиньства, совѣты и дѣла слѣдує зъ сего тое, що такожь и тои части святого Богословія, котра занимає ся розгажаньемъ и поясненьемъ тыхже божественныхъ книгъ пôдъ взглядомъ єѣ превосходности и ужиточности перве належить ся мѣстце. А якъ Мы до сихъ поръ старалися, и то не безъ хôсна при помочи Божой, частими письмами и промовами пôдносити гдеякй другй роды наукъ, именно такихъ що то ко помноженю Божои славы и чоловѣчого спасенія видѣлися бути найбôльше пожиточными, неменше такожь одъ давна розмысляли Мы надъ тымъ, шобы тую найблагороднѣйшу науку святого Письмя розбудити и до неи заохотити а такожь одвѣтнѣйше до вымогôвъ часу управильнити. Побуджає насъ до сего и майже зневолює старанность Апостольского уряду не лишь щобысьмо занялися розкрыти безпечнѣйше и буйнѣйше въ хосенъ вѣрныхъ тое знамените католического откровеня жерело, но щобысьмо такожь не дозволили его въ якой нибудь части надъуживати тымъ, що то на Письмо святе въ безбожнои дерзости явно нападаютъ, будь то въ пôдступный и нерозумный способъ якіи то новости супротивъ тогожь виводятъ. Не тайно намъ дѣйстно Почтеннѣйшй Братя, що немало есть мѣжь католиками мужôвъ богатыхъ талантомъ и ученностію, що суть готовй чи то до обороны божественныхъ книгъ, чи то до зготовленя ихъ обширнѣйшого пôзнаня и розумѣня. Всежь одначе, по-

---

[1]) S. Chrys in Gen. hom. 2, 2; S. Aug. in Ps. XXX. serm. 2. 1; S. Greg. M. ad Theod. op IV, 31.

in dies diligentiam industriamque iisdem legendis, meditandis, explanandis, quod aequissimum est, impendant.

Hoc enimvero studium cur tantopere commendandum videatur praeter ipsius praestantiam atque obsequium verbo Dei debitum, praecipua causa inest in multiplici utilitatum genere, quas inde novimus manaturas, sponsore certissimo Spiritu Sancto: *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, adarguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.*[1]) Tali sane consilio Scripturas a Deo esse datas hominibus, exempla ostendunt Christi Domini et Apostolorum. Ipse enim qui »miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem«[2]) ad sacras Litteras, in divinae suae legationis munere, appellare consuevit: nam per occasionem ex ipsis etiam sese a Deo missum Deumque declarat; ex ipsis argumenta petit ad discipulos erudiendos, ad doctrinam confirmandam suam; earumdem testimonia et a calumniis vindicat obtrectantium, et Sadducaeis ac Pharisaeis ad coarguendum opponit, in ipsumque Satanam impudentius sollicitantem, retorquet;

[1]) II Tim. III, 16-17.
[2]) S. Aug. *de util. cred* XIV, 32.

хвалаючи по заслузѣ працю тыхъ и хосенъ зъ неи, не можемо такожь и другихъ, котрыхъ способнôсть, наука и побожнôсть въ тôмъ взглядѣ найкрасшу даютъ надѣю, не заохочувати усильно до сего похвального и святого дѣла. Надѣемъ ся безъ сомнѣнія и желаемъ, щобы якъ найбôльше число мужѣвъ пôднялося за належну защиту божественныхъ Писаній и тую постоянно девершали; а найпаче щобъ тіи, котрыхъ ласка Божа до святого духовного чину призвала, щобы ложили, якъ справедливо належится, чимъ разъ бôльшу пильнôсть и охоту до ихъ читаня, розважаня и поясненя.

Найголовнѣйша причина, за для котрои наука тая здає ся бути гôдна такъ усильного припорученя, лежитъ безъ огляду на еѣ величивôсть и на приналежну для слова Божого почесть въ многократнôмъ и рôжнороднôмъ пожитку, якій о скôлько знаемъ изъ неи произойде по найвѣрнѣйшой обѣтници св. Духа: „Всякое писаніе богодухновенно и полезно єсть ко ученію ко обличенію, ко исправленію, ко наказанію єже въ правдѣ: Да совершенъ будетъ Божій чоловѣкъ,, на всякое дѣло благое уготованъ“[1]) Що навѣрно въ той цѣли Письмо св. одъ Бога людемъ дане було, доказуютъ примѣры Христа Господа и Апостолôвъ. Ôнъ бо „котрый чудами повагу собѣ зыскавъ, повагою на вѣру заслуживъ, вѣрою народы за собою потягнувъ“[2]) звыкъ бувъ въ часѣ божественного свого посланничества на св. Писанія покликовати ся: зъ ныхъ именно при случайности доказуе навѣтъ свое божеске посланничество и свое Божество; зъ ныхъ бере доказы ко поученю своихъ ученникôвъ, ко потвердженю своей науки; изъ тыхже зачерпнутй свѣдоцтва защичае одъ напастей супротивляючихъ

[1]) Тімот. III. 16. 17.
[2]) S. August de util. cred XIV. 32.

easdemque sub ipsum vitae exitum usurpavit, explanavitque discipulis redivivus, usque dum ad Patris gloriam ascendit. — Eius autem voce praeceptisque Apostoli confirmati, tametsi dabat ipse *signa et prodigia fieri per manus eorum*, [1]) magnam tamen efficacitatem ex divinis traxerunt Libris, ut christianam sapientiam late gentibus persuaderent, ut Iudaeorum pervicaciam frangerent, ut haereses comprimerent erumpentes. Id apertum ex ipsorum concionibus, in primis Beati Petri, quas, in argumentum firmissimum praescriptionis novae, dictis veteris Testamenti fere contexuerunt; idque ipsum patet ex Matthaei et Ioannis Evangeliis atque ex Catholicis, quae vocantur, epistolis; luculentissime vero ex eius testimonio qui »ad pedes Gamalielis Legem Moysi et Prophetas se didicisse gloriatur, ut armatus spiritualibus telis postea diceret confidenter: *Arma militiae nostrae non carnalia sunt, sed potentia Deo.*« [2]) — Per exempla igitur Christi Domini et Apostolorum omnes intelligant, tirones praesertim militiae sacrae, quanti faciendae sint divinae Litterae, et quo ipsi studio qua religione ad idem veluti armamentarium accedere debeant. Nam catholicae veritatis doctrinam qui haeant apud doctos vel indoctos tractandam, nulla uspiam de Deo, summo et perfectissimo bono, deque operibus gloriam caritatemque ipsius prodentibus, suppetet eis vel cumulatior copia vel amplior praedicatio. De Servatore autem humani generis nihil uberius expressiusve quam ea, quae in universo habentur Bibliorum contextu; recteque affirmavit Hieronymus, »ignorationem Scripturarum esse ignoratio-

[1]) Act. XIV, 3.

[2]) S. Hier. *de studio Script* ad Paulin. *ep.* LIII, 3.

ся; супротивъ Саддукеѣвъ и Фарисеѣвъ ставитъ ихъ для пересвѣдченя; супротивъ самого сатана звертае ихъ коли го той безвстдыно покушае; наводивъ ихъ такожь пôдъ самъ конець житя своего, пояснявъ ученникамъ воскресши изъ мертвыхъ, допоки къ славѣ Отця своего не вознѣсъ ся. — Словомъ его и приказами утвердженй Апостолы, хотя ôнъ самъ дававъ „знаменія и чудеса быти рука на ихъ“ [1]) осягнули прецѣнъ велике дѣйствіе посредствомъ книгъ божественныхъ, именно же многи народи въ христіаньской мудрости просвѣтили, упрямство юдейске зломили и появляючи ся ересы придусили. Слѣдуе се явно зъ ихъ проповѣдей, найпаче же св. Петра, котрй то проповѣди въ цѣли основного потвердженья нового закона майже лишь самыми выказами старого Завѣта уткали; се такожъ явно изъ Евангелій Маттея и Іоанна якоже и зъ такъ званыхъ соборныхъ Посланій, найосновнѣйше одначе изъ свѣдоцтва того, котрый „хвалитъ ся яко при стопахъ Гамаліила закона Мойсеєвого и Пророкôвъ выучивъ ся, що то послѣ, духовыми стрѣлами уоруженый, съ самоувѣреньемъ мôгъ сказати: „Оружія бо воиньства нашего не плотская но сильна Богомъ“. [2]) Зъ примѣрôвъ отже Христа Господа и Апостолôвъ нехай поучать ся всѣ, найпаче же новики воиньства святого, якъ высоко довжни суть цѣнити божественнй Писанія, и съ якою пильностію и съ якъ великою совѣстностію належитъ имъ до сей мовъбы збройницѣ приступати. Тіи бо (мужѣ) що то науку католической правды въ лици ученыхъ и невѣжôвъ преподавати маютъ, не найдутъ нѣгде инудѣ такого богацтва мыслей нѣ обширнѣйшой

[1]) Дѣянія. XIV. 3.

[2]) S. Hieron. de studio script. ad Paulin ep, LIII 3. (II. Кор. 140.)

nem Christi:« [1]) ab illis nimirum extat veluti viva et spirans, imago eius, ex qua levatio malorum, cohortatio virtutum, amoris divini invitatio mirifice prorsus diffunditur. Ad Ecclesiam vero quod attinet, institutio, natura, munera, charismata eius tam crebra ibidem mentione occurrunt, tam multa pro ea tamque firma prompta sunt argumenta, idem ut Hieronymus verissime edixerit: „Qui sacrarum Scripturarum testimoniis roboratus est, is est propugnaculum Ecclesiae.« [2]) Quod si de vitae morumque conformatione et disciplina quaeratur, larga indidem et optima subsidia habituri sunt viri apostolici: plena sanctitatis praescripta, suavitate et vi condita hortamenta, exempla in omni virtutum genere insignia; gravissima accedit, ipsius Dei nomine et verbis, praemiorum in aeternitatem promissio, denunciatio poenarum.

Atque haec propria et singularis Scripturarum virtus, a divino afflatu Spiritus Sancti profecta, ea est quae oratori sacro auctoritatem addit, apostolicam praebet dicendi libertatem, nervosam victricemque tribuit eloquentiam: Quisquis enim divini verbi spiritum et robur eloquendo refert, ille,

[1]) *In. Is. Prol.*
[2]) *In Is.* LIV. 12.

матерiи доказôвъ о Бозѣ, найвысшôмъ и найсовершеннѣйшôмъ добрѣ, нѣ о дѣлахъ его що то его славу и милость повѣдаютъ. Що же дотычитъ Спасителя рода людскоко, нема нигде ничь обыльнѣйшого и точнѣйшого надъ се, що находитъ ся въ цѣлôмъ содержаню св. Писанiй; справедливо прото утверджавъ св. Iеронимъ що: „незнанье Писанiй есть незнанье Христа:“ [1]) въ нихъ (Писанiяхъ) именно выступае мовъ бы жывый и дышучiй образъ его а зъ него майже чуднымъ способомъ выплывае облегченье въ недугахъ, заохота къ честнотамъ и призывъ къ любвѣ Бога. А дотычно Церкви, за еи основанье, за природу, чины (уряды) и благодати такъ часто згадуеся и наводятъ ся за нею такъ численнû и такъ основнû доказы, що тойже Iеронимъ дуже справедливо замѣчае: „Кто свѣдоцтвами священныхъ Писанiй узброеный той есть твердинею Церкви“, [2]) Що до вопроса пôдъ взглядомъ уладженья и строгости житя и обычаѣвъ, найдутъ тамъ мужѣ апостольски обильнû и знаменитû спомагаючû средства а именно: приписы повнû святости, упôмненя присолодженû любезностiю и силою, примѣры знаменитû во всякôмъ родѣ честнотъ слѣдуе въ кôнци найважнѣйша, именемъ Божимъ и его словами удѣлена обѣтниця вѣчныхъ нагородъ и загроза вѣчныхъ каръ.

И тая то питома и своерôдна Писанiй сила, выплываюча изъ божественного дхненя св. Духа есть тымъ, що зыскуе духовному бесѣдникови повагу, додае апостольской свободы говору и его вымову повною силы и побѣджаючою дѣлае. Бо кто въ своей бесѣдѣ духа и силу боже-

[1]) Jn. Js. Prol.
[2]) Jn. Js. LIV. 12.

non loquitur in sermone tantum, sed et in virtute et in Spiritu Sancto et in plenitudine multa.[1]) Quamobrem ii dicendi sunt praepostere improvideque facere. qui ita conciones de religione habent et præcepta divina enuntiant, nihil ut fere afferant nisi humanae scientiae et prudentiae verba, suis magis argumentis quam divinis innixi. Istorum scilicet orationem, quantumvis nitentem luminibus, languescere et frigere necesse est, utpote quae igne careat sermonis Dei, [2]) eademque longe abesse ab illa, qua divinus sermo pollet virtute: *Vivus est enim sermo Dei et efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus.* [3]) Quamquam, hoc etiam prudentioribus assentiendum est, inesse in sacris Litteris mire variam et uberem magnisque dignam rebus eloquentiam: id quod Augustinus pervidit diserteque arguit, [4]) atque res ipsa confirmat praestantissimorum in oratoribus sacris, qui nomen suum assiduae Bibliorum consuetudini piaeque meditationi se praecipue debere, grati Deo affirmarunt

Quae omnia Ss. Patres cognitione et usu quum exploratissima haberent, nunquam cessarunt in divinis Litteris earumque fructibus collaudandis. Eas enimvero crebris locis appellant vel thesaurum locupletissimum doctrina

[1]) I Thess. I, 5.
[2]) Ierem. XXIII, 29.
[3]) Hebr. IV, 12
[4]) *De doctr. chr.* IV, 6, 7.

ственного слова проповѣдує, той не благовѣствує „въ словѣ точію, но и въ силѣ, и въ Дусѣ святѣ, и во извѣщеніи мнозѣ.“ [1]) Протоє то дѣлаютъ тіи проповѣдники ошибочно и нерозважно, що такимъ образомъ духовнû проповѣди держатъ и божественнû заповѣди голосятъ, що ничь майже не наводятъ крôмъ слôвъ человѣческого знаня и мудрости, основуючись бôльше на своихъ якъ на Божихъ доказахъ. Природно муситъ проповѣдь така, хоть бы и блестѣла бесѣдничими зворотами, мѣлкою бути и холодною, она бо немає огня словесь Божіихъ[2]), и муситъ далеко отстояти одъ тои силы яка проникає слово Боже: „Живо бо слово Божіе и дѣйственно и острѣйше паче всякого меча обоюду остра и проходящеє даже до роздѣленія душѣ же и тѣла“. [3]) Впрочѣмъ кождый розумнѣйшій признати муситъ, находитъ ся въ священныхъ Писаніяхъ предивно рôжнообразна, пребогата и великого предмета гôдна вымова. Пôзнавъ се ясно и обширно высказавъ Августинъ.[4]) И дѣйство иотверджає ся тое на найзнаменитшихъ проповѣдникахъ духовныхъ, що то вдячностію ко Богу перенятû высказали, яко славу свою головно неусипаючому занятію Біблією и побожному еи розважаню завдячаютъ.

О всѣмъ тымъ були св. Отцѣ совершенно пересвѣдченû и пересвѣдченье тое найшли досвѣдомъ потверджене; прото були они въ похвалахъ божественныхъ Писаній и великого ихъ хôсна невичерпанû. Въ

[1]) I. Солун. I. 5.
[2]) Єремія XXIII. 29.
[3]) Євре. IV, 12.
[4]) De doctrin. christ. IV. 6, 7.

rum caelestinum,[1]) vel perennes fontes salutis [2]) vel ita proponunt quasi prata fertilia et amoenissimos hortos, in quibus grex dominicus admirabili modo reficiatur et delectetur. [3]) Apte cadunt illa S. Hieronymi ad Nepotianum clericum: »Divinas Scripturas saepius lege, imo nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur; disce quod doceas . . . . . sermo presbyteri Scripturarum lectione conditus sit;« [4]) convenitque sententia S. Gregorii Magni, quo nemo sapientius pastorum Ecclesiae descripsit munera: »Necesse est, inquit, ut qui ad officium praedicationis excubant, a sacrae lectionis studio non recedant.« [5]) — Hic tamen libet Augustinum admonentem inducere, »Verbi Dei inanem esse forinsecus praedicatorem, qui non sit intus auditor,« [6]) eumque ipsum Gregorium sacris concionatoribus praecipientem, «ut in divinis sermonibus, priusquam aliis eos proferant, semetipsos requirant, ne insequentes aliorum facta se deserant.« [7]) Sed hoc iam, ab exemplo et documento Christi, qui *coepit facere et docere,* vox apostolica late praemonuerat, non unum allocuta Timotheum, sed omnem clericorum ordinem, eo mandato: *Attende tibi et doctrinae, insta in illis; hoc enim faciens, et teipsum salvum, facies et eos qui te audiunt.* [8]) Salutis profecto perfectionisque et propriae et alienae eximia in sacris Litteris

---

[1]) S. Chrys. *in Gen. hom. 21, 2; hom. 60, 3;* S, Aug. *de discipl. chr. 2.*

[2]) S. Athan. *ep. fest. 39.*

[3]) S. Aug. *serm. 26 24;* S, Ambr. *in Ps.* CXVIII, *serm. 19, 2.*

[4]) S. Hier. *de vit. cleric.* ad Nepot.

[5]) S. Greg. M., *Regul. past. II. 11 (al. 22); Moral.* XVIII *26 (al. 14).*

[6]) S. Aug. *serm, 179, 1*

[7]) S. Greg. M., *Regul. past. III, 24. (al. 48).*

[8]) I Tim. IV, 16.

численныхъ мѣстцяхъ звутъ ихъ будь пребогатымъ скарбомъ небесныхъ наукъ[1]), будь то вѣчно текучими жерелами спасаня,[2]) то знова выславуютъ ихъ мовъ бы урожайни левады и роскôшнй огороды на котрыхъ стадо Боже предивну поживу и осолоду находитъ.[3]) Дуже придаютъ ся ту слова св. Іеронима до клирика Непотіяна: „прочитуй частѣйше божественни Писанія, овшѣмъ, не одкладай николи зъ рукъ святого чтенія, учися того що маешь учити . . . бесѣда пресвитера реченями св. Письма заправлена бути мае [4]); одповѣдне ту такожь мнѣніє св. Григорія Великого, одъ котрого никто мудрѣйше не представивъ обовязкôвъ пастырей церковныхъ, коли мовитъ: „кто въ чинѣ проповѣдника на стражи стоитъ, най неопускае николи читаня Писаній и науки.“[5]) Но ту нехай буде вôльно навести упôмненье св. Августина: „неужиточнымъ есть сей проповѣдникомъ Слова Божого на внѣ, кто бы не слухавъ его въ своемъ сердце[6]) а такожь и приказъ якій, що ино наведеный Григорій духовнымъ проповѣдникамъ дае „щобы благовѣствуючи Слово Боже, передъ проповѣданьемъ тогожь другимъ, себе самыхъ испитовали, абы доганяючи дѣламъ чужимъ, на свои не забували.“[7]) Но тое, по примѣру и науцѣ Христа, котрый „начатъ творити же и учити“

---

[1]) S. Chrys. in gen. hom. 21. 2. hom. 60. 3. S. August de discipl. chr. 2.

[2]) S. Athan. ep. fest. 39.

[3]) S. August serm. 26, 24. S. Ambros. in Ps. CXVIII. serm. 19. 2.

[4]) S. Hier. de vit. clevic ad Nepot.

[5]) S. Greg. M. Regul. past. 11 (al. 22) Moral. XVIII, 26 (al. 14).

[6]) S. Aug. serm. 179. 1.

[7]) S. Greg. M. Regul past. III. 24. (al. 48)

praesto sunt adiumenta, copiosius in Psalmis celebrata; iis tamen, qui ad divina eloquia, non solum mentem afferant docilem atque attentam, sed integrae quoque piaeque habitum voluntatis. Neque enim eorum ratio librorum similis atque communium putanda est; sed, quoniam sunt ab ipso Spiritu Sancto dictati, resque gravissimas continent multisque partibus reconditas et difficiliores, ad illas propterea intelligendas exponendasque semper eiusdem Spiritus »indigemus adventu,«[1]) hoc est lumine et gratia eius: quae sane, ut divini Psaltae frequenter instat auctoritas, humili sunt precatione imploranda, sanctimonia vitae custodienda.

Praeclare igitur ex his providentia excellit Ecclesiae, quae, *ne caelestis ille sacrorum Librorum thesaurus, quem Spiritus Sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus iaceret,«* [2]) optimis semper et institutis et legibus cavit. Ipsa enim constituit, non solum magnam eorum partem ab omnibus suis ministris in quotidiano sacrae psalmodiae officio legendam esse et mente pia considerandam, sed eorumdem expositionem et interprettaionem in ecclesiis cathedralibus, in monasteriis, in conventibus aliorum

[1]) S. Hier. *in Mich. 1. 10.*

[2]) Conc. Trid. *sess.* V, *decret. de reform. 1*

(Дѣян. I. 1.) уже давнѣйше голосъ Апостольскій на міръ весь проповѣдавъ, зверненый не до самого ино Тимотея, но до всего духовного стану овымъ приказомъ: „Внимай себѣ и ученію: и пребывай въ нихъ, сія бо творя, и самъ спасешися и послушающіи тебе.“[1]) Якожь воистину, въ священныхъ Писаніяхъ величавû находятъ ся для свого и другихъ спасенія и усовершеня спомагаючû средства, пребогато въ Псальмахъ выхваленû; правда що лишь для тыхъ, котрû Божому слову приносять не ино жаждучого науки и уважного духа, но такожь незопсованый и побожный настрôй волѣ. Книги бо тіи не суть того рода що звычайнû; но позаякъ суть они сочиненû самымъ Духомъ святымъ и содержать предметы преважнû и въ многихъ частехъ недоступнû розумови и дуже труднû, тожь щобы ихъ зрозумѣти и пояснити „потреба намъ“ всегда тогожь Духа „пришествія,“[2]) се есть просвѣщеня и ласки его: о тіи то дары по многократному и поважному свѣдоцтву божественого Псаломника, належитъ покорною молитвою умоляти и святостію житя сохраняти.

Изъ сего прото предивно вызначае ся прозорливôсть Церкви, котра завсѣгди найлучшими установами и законами застерегала „щобы оное небесне сокровище книгъ святыхъ, котре Духъ Святый по превеликой благости своей людемъ передавъ, не лежало занедбане.[3]) Она бо узаконила не лише щобы всѣ еи Священники при щоденнôмъ правилѣ (церковнôмъ) святого псальмопѣнія, велику ихъ (книгъ) часть прочитовали и духомъ

[1]) I. Тімот. 4, 16.

[2]) S. Hier. in Mich. 1, 10.

[3]) Conc. Tried. sess. V. decr. de reform. I.

regularium, in quibus studia commode vigere possint, per idoneos viros esse tradendam; diebus autem saltem dominicis et festis solemnibus fideles salutaribus Evangelii verbis pasci, restrictae iussit. [1]) Item prudentiae debetur diligentiaeque Ecclesiae cultus ille Scripturae sacrae per aetatem omnem vividus et plurimae ferax utilitatis. — In quo, etiam ad firmanda documenta hortationesque Nostras iuvatcom memorare quemadmoduma religionis christianae initiis, quotquot sanctitate vitae rerumque divinarum scientia floruerunt, ii sacris in Litteris multi semper assiduique fuerint. Proximos Apostolorum discipulos, in quibus Clementem Romanum, Ignatium Antiochenum, Polycarpum, tum Apologetas nominatim Iustinum et Irenaeum, videmus epistolis et libris suis, sive ad tutelam sive ad commendationem pertinerent catholicorum dogmatum, e divinis maxime Litteris fidem, robur, gratiam omnem pietatis arcessere. Scholis autem catecheticis ac theologicis in multis sedibus episcoporum exortis, Alexandrina et Antiochena celeberrimis, quae in eis habebatur institutio, non alia prope re, nisi lectione, explicatione, defensione divini verbi scripti continebatur. Inde plerique prodierunt Patres et scriptores, quorum operosis studiis egregiisque libris consecuta tria circiter saecula ita abundarunt, ut aetas biblicae exegeseos aurea iure ea sit appellata.— Inter orientales principem locum tenet Origenes, celeritate ingenii et laborum constantia admirabilis, cuius ex plurimis scriptis et immenso Hexaplorum opere deinceps fere omnes hauserunt. Adnumerandi plures, qui huius disciplinae fines amplificarunt: ita, inter

[1]) *Ibid.* 1-2.

побожнымъ розважали, но такожь щобы при церквахъ катедральныхъ, въ монастырахъ въ згромадженяхъ другихъ законникôвъ, въ котрыхъ бы науки выгôдно розвивати ся могли, способнû мужû книги тіи выкладали и поясняли; вкôнци выдала строгій приказъ, щобы вѣрнû принайменше въ дни недѣльнû и нарочитû праздники спасительными словами Евангельскими духовный кормъ получали. [1]) Такожь тое, черезъ всѣ столѣтія животворне и незвычайно пожиточне плеканье святого Письма, завдячаеся мудрости и печаливости Церкви. — Ту потреба, хочь-бы для потвердженя Нашихъ поученій и упôмнень, згадати якъ то одъ самого нащаду християньства всѣ святостію житя и знакомствомъ рѣчей Божихъ знаменитû мужѣ, много и неусипущо святыми Писанями занималися. Найблизшû ученики Апостолôвъ, мѣжь ними Климентъ Римскій, Игнатій Антіохійскій, Полікарпъ, особенно Апольогеты именно Юстинъ и Іриней, черпаютъ якъ видомо въ листахъ и книгахъ ихъ, котрû чи то до защиты чи до порученя догматôвъ служити мали, по бôльшой части зъ Писаній священныхъ вѣру, силу и всяку окрасу ихъ побожности. Въ школахъ зась катехитичныхъ и богословскихъ, що въ многихъ сѣдищахъ епископскихъ повстали, именно же въ преславной Александрійской и Антіохеньской, занимала ся тамъ преподавана наука, майже выключно лишь читаньемъ, поясненьемъ и защитою писаного слова Божого. Зъ тыхъ школъ выйшли майже всѣ Отцѣ и писателѣ, котрыхъ повными труда науковыми працями и знаменитыми книгами, майже три слѣдуючû столѣтія такъ збогатили ся

[1]) Ibid. 1-2.

excellentiores tulit Alexandia Clementem, Cyrillum; Palaestina Eusebium, Cyrillum alterum; Cappadocia Basilium Magnum, utrumque Gregorium, Nazianzenum et Nyssenum; Antiochia Ioannem illum Chrysostomum, in quo huius peritia doctrinae cum summa eloquentia certavit. Neque id praeclare minus apud occidentales. In multis qui se admodum probavere, clara Tertulliani et Cypriani nomina, Hilarii et Ambrosii, Leonis et Gregorii Magnorum; clarissima Augustini et Hieronymi: quorum alter mire acutus extitit in perspicienda divini verbi sententia, uberrimusque in ea deducenda ad auxilia catholicae veritatis, alter a singulari Bibliorum scientia magnisque ad eorum usum laboribus, nomine Doctoris maximi praeconio Ecclesiae est honestatus. — Ex eo tempore ad undecimum usque saeculum, quamquam huiusmodi contentio studiorum non pari atque antea ardore ac fructu viguit, viguit tamen, opera praesertim hominum sacri ordinis. Curaverunt enim, aut quae veteres in hac re fructuosiora reliquissent deligere, eaque apte digesta de suisque aucta pervulgare, ut ab Isidoro Hispalensi, Beda Alcuino factum est in primis; aut sacros codices illustrare glossis, ut Valafridus Strabo et Anselmus Laudunensis, aut eorumdem integritati novis curis consulere, ut Petrus Damianus et Lanfrancus fecerunt. — Saeculo autem duodecimo allegoricam Scripturae enarrationem bona cum laude plerique tractarunt: in eo genere S. Bernardus ceteris facile antecessit, cuius etiam sermones nihil prope nisi divinas Litteras sapiunt. — Sed nova et laetiora incrementa ex disciplina accessere *Scholasticorum*. Qui, etsi in germanam versionis latinae lectionem studuerunt inquirere, confectaque ab ipsis *Correctoria biblica* id plane testan-

що власне сей вѣкъ золотымъ вѣкомъ біблійнои екзегезы справедливо именуеся. — Мѣжь восточными передове мѣстце держитъ Орігенъ, задля геніяльнои даровитости и витревалои працѣ подиву гôдный; зъ премногихъ письмъ его и зъ величавого дѣла Гексапля послѣ майже всѣ зачерповали. Слѣдуе ту бôльше число тыхъ що круговидъ тои науки розширили: такъ мѣжь, знаменитшими выдала Александрія Климента и Кирилла; Палестина Евсевія и другого Кирилла; Каппадокія Василія Великого, обохъ Григоріивъ, Назіянзеньского и Нисского; Антіохія ового Іоана Злотоустого у котрого знакомство сеи науки съ найвисшою вымовою соперничило. Не менше свѣтло стоитъ дѣло у Западныхъ. Мѣжь многими що дуже одзначили ся, славнѝ имена Тертулліяна и Кипріяна, Иларія и Амбросія, Льва и Григорія Великихъ; преславнѝ имена Аугистина и Іеронима: зъ котрыхъ первый предивно бувъ зоркій въ пониманю змысла слова Божого и вельми плодовитый въ приноровленю его къ основаню католическои истинны, вторій же задля особлившого знаня книгъ біблійныхъ и за велики працѣ для пожиточного ихъ употребленя, черезъ торжественне рѣшенье Церкви именемъ найбôльшого Учителя зôставъ почтеный. Хоть ôдъ часу того ажь до одинадсятого столѣтія того рода соперниченье въ наукахъ не зъ такимъ якъ попередъ жаромъ и успѣхомъ процвитало всежь таки процвитало, завдяки трудамъ особенно мужôвъ духовного стану. Тіи именно старалися выбирати се, що старинни въ тôмъ дѣлѣ ужиточнѣйшого лишили и тое удачно упорядковане и своими добавками помножене обнародовити, що мѣжь первыми здѣлавъ Ісидоръ въ Севіллѣ, Гіспальскій, Беда и Алькуінъ; то

tur, plus tamen studii industriaeque in interpretatione et explanatione collocaverunt. Composite enim dilucideque, nihil ut melius antea, sacrorum verborum sensus varii distincti; cuiusque pondus in re theologica perpensum; definitae librorum partes, argumenta partium; investigata scriptorum proposita; explicata sententiarum inter ipsas necessitudo et connexio: quibus ex rebus nemo unus non videt quantum sit luminis obscurioribus locis admotum. Ipsorum praeterea de Scripturis lectam doctrinae copiam admodum produnt, tum de theologia libri, tum in easdem commentaria; quo etiam nomine Thomas Aquinas inter eos habuit palmam. — Postquam vero Clemens V decessor Noster Atheaeum in Urbe et celeberrimas quasque studiorum Universitates litterarum orientalium magisteriis auxit, exquisitius homines nostri in nativo Bibliorum codice et in exemplari latino elaborare coeperunt. Revecta deinde ad nos eruditione Graecorum, multoque magis arte nova libraria feliciter inventa, cultus Scripturae sanctae latissime accrevit. Mirandum est enim quam brevi aetatis spatio multiplicata praelo sacra exemplaria, *vulgata* praecipue, catholicum orbem quasi compleverint: adeo per id ipsum tempus, contra quam Ecclesiae hostes calumniantur, in honore et amore erant divina volumina. — Neque praetereundum est, quantus doctorum virorum numerus, maxime ex religiosis familiis, a Viennensi Concilio ad Tridentinum, in rei biblicae bonum provenerit: qui et novis usi subsidiis et variae eruditionis ingeniique sui segetem conferentes, non modo auxerunt congestas maiorum opes, sed quasi munierunt viam ad praestantiam subsecuti saeculi, quo ab eodem Tridentino effluxit, quum

знова біблійный текстъ старалися поясняти „нотами“ якъ Валяфрідъ Страбо и Ансельмъ зъ Ляону, то врештѣ поновлену стараннôсть ко ихъ неповреджености звернути, якъ се дѣлали Петръ Даміяні и Лянфранкъ. — Въ дванадсятôмъ же столѣтію оддавали ся премноги похвальнымъ способомъ (аллегоричному) образовому поясненю св. Письма, въ тôмъ родѣ перевысшивъ иныхъ о много св. Бернардъ, проповѣди котрого такожь майже самимъ божественнымъ Писаньемъ дишутъ. Новый однакже и потѣшаючій поступъ слѣдовавъ изъ науки Схолястикôвъ. А хотя ихъ заходы головно на се були зверненй, щобы (правдивый) подлинный текстъ перекладу латиньского выкрыти, що и сочиненй ихъ трудомъ „біблійнй Поправки“ ясно выказують, зъ ужили они таки бôльше труда и пильности на выкладъ и поясненя. Складно бо и переглядно, лучше якъ коли ни будь давнѣйше, зôставъ розпредѣленый всѣлякій змыслъ священного текста; розсуджено вагу кождого слова въ богословскôмъ взглядѣ; опредѣлено точно части книгъ и ихъ содержанье: выпуканй зôстали тематы книгъ; пояснена лоична звязь мыслей, зъ того пôзнае кождый якъ много темнѣйшимъ мѣстцямъ придбано свѣтла. Крôмъ того, богословскй дѣла и екзегетычнй поясненя, знамените даютъ понятіе о богацтвѣ науки изъ св. Писаній зачерпнутои, въ котрôмъ такожь взглядѣ Тома Аквінатскій мѣжь ними пальму першеньства осягнувъ. — Одъ часу коли Климентъ V. предщественникъ нашь въ Римѣ Атенеумъ, и на всѣхъ славнѣйшихъ Всеучилищахъ училищѣ (катедры) для восточныхъ языкôвъ засновавъ, начали наши люде надъ первоначальнымъ текстомъ біблiи и надъ перекладомъ латиньскимъ основнѣйше працовати. Коли же по-

nobilissima Patrum aetas propemodum rediisse visa est Nec enim quisquam ignorat, Nobisque est memoratu iucundum, decessores Nostros, a Pio IV ad Clementem VIII, auctores fuisse ut insignes illae editiones adornarentur versionum veterum, Vulgatae et Alexandrinae; quae deinde, Sixti V eiusdemque Clementis iussu et auctoritate, emissae, in communi usu versantur. Per eadem autem tempora, notum est, quum versiones alias Bibliorum antiquas, tum polyglottas Antuerpiensem et Parisiensem, diligentissime esse editas, sincerae investigandae sententiae peraptas: nec ullum esse utriusque Testamenti librum, qui non plus uno nactus sit bonum explanatorem, neque graviorem ullam de iisdem rebus quaestionem, quae non multorum ingenia fecundissime exercuerit: quos inter non pauci, iique studiosiores Ss. Patrum, nomen sibi fecere eximium. Neque, ex illa demum aetate, desiderata est nostrorum sollertia; quum clari subinde viri de iisdem studiis bene sint meriti, sacras que Litteras contra *rationalismi* commenta, ex philologia et finitimis disciplinis detorta, simili argumentorum genere vindicarint. — Haec omnia qui probe ut oportet considerent, dabunt profecto, Ecclesiam, nec ullo unquam providentiae modo defuisse, quo divinae Scripturae fontes in filios suos salutariter derivaret, atque illud praesidium in quo divinitus ad eiusdem tutelam decusque locata est, retinuisse perpetuo omnique studiorum ope exornasse, ut nullis externorum hominum incitamentis eguerit, egeat.

слѣ зацвила у насъ ученôстъ Грекôвъ а ще бôльше по щастливôмъ вынахôдѣ новои штуки друкарскои, розвинулась найобширнѣйша праця надъ священними Писаніями. И дивно въ якъ короткôмъ часѣ, черезъ печать розмноженй примѣрники святои Біблiи, именно Вульгаты, католическій свѣтъ мовъ бы заляли: а въ тôмъ вѣцѣ власне, на котрый вороги церкви спорѣкаютъ (вѣкъ середный), въ чести и въ любвѣ були божественнй книги. Не належитъ такожь поминути якъ велике число ученыхъ мужôвъ, по найбôльшои части зъ чинôвъ монашихъ одъ часôвъ собора въ Віенне до Тридентійского, до успѣваня наукъ Біблійныхъ причинилося: тіи употребляючи новй спомагаючй средства въ сполученю съ посѣвомъ рôжнороднои учености своеи и знаменитого ума, не лишь помножили призбиранй предками скарбы, но мовъ-бы приготовили путь знаменитымъ творамъ слѣдуючого вѣка, начинаючого ся зъ соборомъ Тріденті́йскимъ, зъ котрымъ преславный вѣкъ Отцѣвъ будьто бы видѣвъ ся повертати. Бо кождый знає, и Намъ згадка на се есть мила, що Нашй попередники одъ Пія IV. до Климентія VIII. дали починъ, що онй знаменитй выданя старинныхъ перекладôвъ именно Вульгаты и Александрійского (LXX т є. Сѣмдесяти) зладженй зôстали: а тіи послѣ, на приказъ и пôдъ повагою Сикста V. и тогожь Климента выданй, загально еще употребляють ся. Въ тыхъ власне часахъ якъ вѣдомо, були другй старинни переклады Біблiи именно многоязычнй Антверпійска и Парыжска, съ найбôльшою старанностію выданй, а суть они для правильного опредѣленя змысла въ высокôмъ степени придатнй. Нема такожь въ обохъ Завитахъ нѣ однои книги, котра-бы не мала бôльше чимъ одного доброго толкователя, даже нѣ

одного важнѣйшого вопроса біблійного, котрый не занимавъ бы бувъ съ успѣхомъ быстроумнôсть премногихъ критикôвъ; мѣжь тыми не мале число, а именно тіи що то усильнѣйше въ науку св. Отцѣвъ вглубилися, придбали собѣ знамените имя. Такожь и зъ часу того, не доставало нашимъ способности; такъ якъ ôдъ сихъ поръ завсѣгды въ тыхже наукахъ (біблійныхъ) свѣтлй мужѣ добре заслуговалися и священнй Писанія супротивъ мрѣй раціонализма, выснованыхъ зъ філологіи и спорôдненыхъ ей наукъ подôбнымъ доказôвъ родомъ защищали. Кто тоє все приналежно розважитъ, муситъ навѣрно признати, шо Церковъ всякого рода старанностію николи не залишила, щобы жерела священныхъ Писаній ко спасеню дѣтей своихъ на добру звести дорогу, и що она тоє забороло на котрôмъ одъ Бога для своеи защиты и окрасы основана єсть, безънастанно посѣдала и всякого рода науками окрасила въ той мѣрѣ, що непотребовала ôдъ внѣ стоячихъ (посторонныхъ) людей ніякои заохоты (ко тому) и потребовати не буде.

Iam postulat a Nobis instituti consilii, ratio ut quae his de studiis recte ordinandis videantur optima, ea vobiscum communicemus, Venerabiles Fratres. Sed principio quale adversetur et instet hominum genus, quibus vel artibus vel armis confidant, interest utique hoc loco recognoscere. — Scilicet, ut antea cum iis praecipue res fuit qui privato iudicio freti, divinis traditionibus et magisterio Ecclesiae repudiatis, Scripturam statuerant unicum revelationis fontem supremumque iudicem fidei; ita nunc est cum Rarionalistis, qui eorum quasi filii et heredes, item sententia innixi sua, vel has ipsas a patribus acceptas christianae fidei reliquias prorsus abiecerunt.

Теперъ же домагаеся ôдъ Насъ плянъ предпринятои задачѣ, щобысьмо съ Вамы Всечестнѣйшй Братя подѣлили ся мнѣніемъ Нашимъ що до найлучшого способу управы тыхъ наукъ. Однакъ зъ початку належалобы въ тôмъ мѣстци розглянутися якого рода противники насъ облягаютъ и якимъ способомъ борбы або оружіямъ они завѣряютъ. —, Якъ именно давнѣйше мали мы до дѣла съ людьми котрй, основуючися на своимъ розсудку божественнй преданія и учительску власть Церкви ôдкидали а лише Письмо святе одинокимъ жереломъ откровенія и найвысшимъ судіею вѣры узнавали; такъ нынѣ маемъ дѣло съ раціоналістами що то

Divinam enim vel revelationem vel inspirationem vel Scripturam sacram, omnino ullam negant, neque alia prorsus ea esse dictitant, nisi hominum artificia et commenta: illas nimirum, non veras gestarum rerum narrationes, sed aut ineptas fabulas aut historias mendaces; ea, non vaticinia et oracula, sed aut confictas post eventus praedictiones aut ex naturali vi praesensiones; ea, non veri nominis miracula virtutisque divinae ostenta, sed admirabilia quaedam, nequaquam naturæ viribus maiora, aut præstigias et mythos quosdam: evangelia et scripta apostolica aliis plane auctoribus tribuenda — Huiusmodi portenta errorum, quibus sacrosanctam divinorum Librorum veritatem putant convelli, tamquam decretoria pronuntiata novæ cuiusdam *scientiae liberae*, obtrudunt: quae tamen adeo incerta ipsimet habent, ut eisdem in rebus crebrius immutent et suppleant. Quum vero tam impie de Deo, de Christo, de Evangelio et reliqua Scriptura sentiant et praedicent, non desunt ex iis qui theologi et christiani et evangelici haberi velint, et honestissimo nomine obtendant insolentis ingenii temeritatem. His addunt sese consiliorum participes adiutoresque e ceteris disciplinis non pauci, quos eadem revelatarum rerum intolerantia ad oppugnationem Bibliorum similiter trahit. Satis autem deplorare non possumus, quam latius in dies acriusque haec oppugnatio geratur. Geritur in eruditos et graves homines, quamquam illi non ita difficulter sibi possunt cavere; at maxime contra indoctorum vulgus omni consilio et arte infensi hostes nituntur. Libris, libellis, diariis exitiale virus infundunt; id concionibus, id sermonibus insinuant; omnia iam pervasere, et multas tenent, abstractas ab Ecclesiae tutela, adolescentium

мовъ-бы ихъ сыны и наслѣдники, на своимъ такожь опираючись мнѣнію, уже навѣть и тіи ôдъ отцѣвъ своихъ унаслѣдженй останки христіяньскои вѣры въ цѣлосии ôдкинули. И такъ ôдкидаютъ они откровеніе божественне якъ и вдохновеніе и Письмо святе цѣлковито; по мнѣнію ихъ суть то взагалѣ лишъ вынаходы людского духа и баснѣ; ба даже не маютъ то буты вѣрнй оповѣданя историчныхъ подѣй, но нездалй выдумки и историчнй ложи; не пророчества и божй высказы, но по части змысленй подѣямъ послѣдовавшй предсказаня, частію силами природы произведенй вѣщованя, не чуда въ правдивôмъ змыслѣ и заявы божои могучости, но якись дивнй проявы не перевысшаючй ніякъ силъ природы, або злуды и баснѣ; Евангелія и письма Апостольскй маютъ зовсѣмъ иннымъ сочинителямъ приналежати. — Того рода дивачнй блуды, якими пресвяту истинну книгъ божественныхъ опрокинути думаютъ, усилуютъ ся накинути мовъ-бы основнй рѣшеня новои будь то-бы „свобôдной умѣетности.“ А однакъ держатъ они самй тую до того степени невѣрною, що самй частѣйше въ тыхъ самыхъ точкахъ змѣны и добавки предпринимаютъ. Мимо такъ безбожныхъ мнѣній и высказôвъ о Бозѣ, о Христѣ о Евангелію и прочихъ Писаніяхъ, суть мѣжь ними люде що то богословами и христіянами и евангеликами зватись-бы хотѣли, и тымъ пречестнымъ именемъ скривали бы нерозумъ своего необъузданого духа. До тыхъ прилучае ся мовъ-бы участники и помôчники ихъ намѣрôвъ, не мала часть заступникôвъ другихъ умѣетностей, котрыхъ такаяжь нетерпимôсть ко правдамъ откровеннымъ до нападôвъ на священнй Писанія потягае. Дуже надъ тымъ сожалѣемъ що борба тая зъ дня на день въ зро-

scholas, ubi credulas mollesque mentes ad contemptionem Scripturæ, per ludibrium etiam et scurrilles iocos, depravant misere. — Ista sunt, Venerabiles Fratres, quæ commune pastorale studium permoveant, incendant; ita ut huic novae *falsi nominis scientiae* [1]) antiqua illa et vera opponatur, quam a Christo per Apostolos accepit Ecclesia, atque in dimicatione tanta idonei defensores Scripturae sacrae exurgant.

Itaque ea prima sit cura, ut in sacris Seminariis vel Academiis sic omnino tradantur divinae Litterae, quemadmodum et ipsius gravitas disciplinae et temporum necessitas admonent. Cuius rei causa, nihil profecto debet esse antiquius magistrorum delectione prudenti: ad hoc anim munus non homines quidem de multis, sed tales assumi oportet, quos magnus amor et diuturna consuetudo Bibliorum, atque opportunus doctrinae ornatus commendabiles faciat, pares officio. Neque minus prospiciendum mature est, horum postea locum qui sint excepturi. Iuverit idcirco, ubi-

[1]) I. Tim. VI, 20.

мѣрахъ и усильности змагаеся. Ведеся она супротивъ ученыхъ и попажныхъ мужôвъ, хоть тіи безъ великого труду могуть ся боронити; частѣйше однакожъ нападаютъ лютî вороги съ свѣдомымъ цѣли пляномъ на неученый нарôдъ. Книжками, брошурами, часописями ѣдь смертоносну вливаютъ: сеє прилюдными бесѣдами, оноє домашными розмовами вмавляютъ; всюда уже повлазили, а держатъ многî одъ хоронячочи руки Церкви ôдорванî школы, въ котрыхъ легковѣрнî и вражливî умы молодежи даже насмѣшками и пôдлыми шутками до погорди священныхъ Писаній зводятъ и огыдно псовають. — Тоє то есть, Всечестнѣйшî Братя, що загальну ревнôсть пастырску переняти и запалити довжно: а то въ такой мѣрѣ, щобы тому новому „лжеименному разуму“ [1]) овый старинный и правдивый супротивъ поставити, котрый одъ Христа черезъ Апостолôвъ получила Церковъ, и щобы до такъ завзятой борбы добрî защитники священного Писанія знова повстали.

Такъ прото, въ первыхъ старатися треба, щобы наука святыхъ Писаній въ духовныхъ Сѣменищахъ и Всеучилищахъ, тымъ способомъ зъ засады преподавала ся якъ того вага самои уміетности и потреба часôвъ вымагає. До осягненя тои цѣли, ничь навѣрно не мае бути важнѣйшого надъ розумный выборъ учителѣвъ. До уряду же того не належитъ котрого ни-будь зъ числа многихъ но такихъ покликовати мужôвъ, котрыхъ велика любовъ и вытревале занятье священними Писаніями, а такожь отвѣтне вывѣнованье науками добре поручае, и котрî высокому покликаню зрôвнатись могутъ. Неменше зрѣло треба зарядити,

[1]) I. Тімот. VI. 20.

commodum sit, ex alumnis optimae spei, theologiae spatium laudate emensis, nonnullos divinis Libris totos addici, facta eisdem plenioris cuiusdam studii aliquandiu facultate. Ita delecti institutique doctores, commissum munus adeant fidenter: in quo ut versentur optime et consentaneos fructus educant, aliqua ipsis documenta paulo explicatius impertire placet. — Ergo ingeniis tironum in ipso studii limine sic prospiciant, ut iudicium in eis, aptum pariter Libris divinis tuendis atque arripiendae ex ipsis sententiae, conforment sedulo et excolant. Huc pertinet tractatus *de introductione*, ut loquuntur, *biblica*, ex quo alumnus commodam habet opem ad integritatem auctoritatemque Bibliorum convincendam, ad legitimum in illis sensum investigandum et assequendum, ad occupanda captiosa et radicitus evellenda. Quae quanti momenti sit disposite scienterque, comite et adiutrice theologia, esse initio disputata, vix attinet dicere, quum tota continenter tractatio Scripturæ reliqua hisce vel fundamentis nitatur vel luminibus clarescat. — Exinde in fructuosiorem huius doctrinae partem, quae de interpretatione est, perstudiose incumbet praeceptoris opera; unde sit auditoribus, quo dein modo divini verbi divitias in profectum religionis et pietatis convertant. Intelligimus equidem, enarrari in scholis Scripturas omnes, nec per amplitudinem rei, nec per tempus licere. Verumtamen, quoniam certa opus est via interpretationis utiliter expediendae, utrumque magister prudens devitet incommodum, vel eorum qui de singulis libris cursim delibandum praebent, vel eorum qui in certa unius parte immoderatius consistunt. Si enim in plerisque scholis adeo non poterit obtineri, quod in Academiis maioribus,

щобъ було кому послѣ ихъ мѣстце заняти. Було бы прото порадно щобы, по можности гдеякй многонадѣйнй пытомцѣ, що испыта зъ наукъ богословскихъ похвально зложили, могли на якій часъ получити призволенье ко дальшому основнѣйшому образованю, именно же, щобы въ цѣлости оддавалися науцѣ божественныхъ книгъ. Въ той способъ выбранй и объученй учителѣ, моглибы порученый имъ урядъ съ довѣріемъ обняти; а щобы той якъ найлучше заступати и отвѣтнй успѣхи осягнути могли, видитъ ся бути прилично, гдеяки поучаючй уваги гдещо обширнѣйше имъ заудѣлити. — Въ той цѣли уже на початку наукъ о быстроту ума молодыхъ богословôвъ такимъ способомъ старатись довжнй, щобы критичный змыслъ въ нихъ пильно вправляли и усовершали, абы тойже (змыслъ) способнымъ ставъ ся якъ ко защитѣ божественныхъ книгъ такъ ко выслѣдженю въ нихъ заключенои мысли. Ко тому змѣряе наука такъ званого „біблійного введеня,“ за котрого пытомецъ выгôдне средство спомагаюче получае неповрежденнôсть и повагу біблійныхъ книгъ побѣдоносно выказувати и правдивый ихъ змыслъ выслѣджувати и понимати, здрадливй внески выкрывати и тіи зъ коренемъ выполювати. Якъ великои ваги есть се, щобы сей часъ зъ начала того рода вопросами по порядку и умѣетно въ сопроводѣ и при помочи богословія, заниматись, майже не належитъ говорити, такъ якъ вся проча наука св. Писаній на тôмъ будь-то на основахъ своихъ спочивае, будь-то изъ сего ясне свѣтло получае. — Послѣ же, буде се дуже пильнымъ занятіемъ учителя, тую часть науки котра (поясненьемъ) выкладомъ занимае ся, дуже основно розвинути, — щобы слушателѣ зъ того

ut unus aut alter liber continuatione quadam et ubertate exponatur, at magnopera efficiendum est, ut librorum partes ad interpretandum selectae tractationem habeant convenienter plenam: quo veluti specimine allecti discipuli et edocti, cetera ipsi perlegant adamentque in omni vita. Is porro, retinens instituta maiorum, exemplar in hoc sumet versionem vulgatam; quam Concilium Tridentinum *in publicis lectionibus, disputationibus, praedicationibus, et expositionibus, pro authentica* habendam decrevit,[1] atque etiam commendat quotidiana Ecclesiae consuetudo. Neque tamen non sua habenda erit ratio reliquarum versionum, quas christiana laudavit usurpavitque antiquitas, maxime codicum primigeniorum. Quamvis enim, ad summam rei quod spectat, ex dictionibus Vulgatae hebraea et graeca bene eluceat sententia, attamen si quid ambigue, si quid minus accurate inibi elatum sit, »inspectio praecedentis linguae«, suasore Augustino, proficiet.[2] Iamvero per se liquet, quam multum navitatis ad haec adhiberi oporteat, quum demum sit »commentatoris officium, non quid ipse velit, sed quid sentiat ille quem interpretetur, exponere.«[3] — Post expensam, ubi opus sit, omni industria lectionem, tum locus erit scrutandae et proponendae sententiae. Primum autem consilium est, ut probata communiter interpretandi praescripta tanto experrectiore observentur cura quanto morosior ab adversariis urget contentio. Propterea cum studio perpendendi quid ipsa verba valeant, quid consecutio rerum velit, quid locorum similitudo aut talia cetera, externa quoque

[1]) *Sess.* IV, *decr. de edit, usu sacr. libror.*
[2]) *De doctr. chr.* III, 4,
[3]) S. Hier, ad Pammach.

поучилися, въ якій способъ опôсля богатства Божого Слова ко успѣваню религійности и побожности зьуживати маютъ. Свѣдомй есьмо того, що нѣ объемъ предмета нѣ часъ на се не позваляе, щобы въ школахъ цѣле св. Писаніе пояснене було. Позаякъ одначе потребна есть яка то метода до успѣваня ужиточного выкладу, розумный учитель оба роды ошибокъ выминати мае, такъ тыхъ що зъ поодинокихъ книгъ побѣжно лишь дають покушати, якъ и овыхъ що при опредѣленой части однои книги надъ потребу довго задержуются. Бо коли въ премногихъ школахъ ова высока цѣль не дасть осягнутися, що въ бôльшихъ Академіяхъ, щобы одна або друга книга въ непрерывнôй звязи и въ цѣлковитôмъ ей богатствѣ мыслей була выкладана, всежь одначе на се вагу класти треба, щобъ до выкладу выбранй части книгъ, отвѣтно повне получили поясненье, абы тымже мовъ бы образцемъ привлеченй и поученй ученики, проче самй прочитовали и на цѣле житье полюбили. Учитель той, задержуючи обычай старины, прійме за мѣродательный текстъ перекладъ — Вульгату, о котрой Соборъ Тридентійскій рѣшивъ [1]) що во всенародныхъ чтеніяхъ, диспутахъ, проповѣдехъ и выкладахъ подлинною узпаватися мае, а тую такожь поручае щоденне употребленье Церкви. Не меншій однакъ взглядъ треба мати на прочй переклады, котрй старина христіяньска похваляла и употребляла, найпаче же на первоначальнй книги. Бо хоть, зо взгляду на головне содержанье, змыслъ еврейского и греческого текста вѣрно выказуеся изъ способу бесѣды Вульгаты, всежь однакъ, где бы що двозначно або менше точно въ ней було выражене, хосенне

[1]) Sess. IV. decr. de edit. et usu sacr. libr.

appositae eruditionis illustratio societur: cauto tamen, ne istiusmodi quaestionibus plus temporis tribuatur et operae quam pernoscendis divinis Libris, neve corrogata multiplex rerum cognitio mentibus iuvenum plus incommodi afferat quam adiumenti. — Ex hoc, tutus erit gradus ad usum divinae Scripturae in re theologica. Quo in genere animadvertisse oportet, ad ceteras difficultatis causas, quae in quibusvis antiquorum libris intelligendis fere occurrunt, proprias aliquas in Libris sacris accedere. Eorum enim verbis, auctore Spiritu Sancto, res multae subiiciuntur quae humanae vim aciemque rationis longissime vincunt, divina scilicet mysteria et quae cum illis cotinentur alia multa; idque nonnunquam ampliore quadam et reconditiore sententia, quam, exprimere littera et hermeneuticae leges indicare videantur: alios praeterea sensus, vel ad dogmata illustranda vel ad commendanda praecepta vitae, ipse litteralis sensus profecto adsciscit. Quamobrem diffitendum non est religiosa quadam obscuritate sacros Libros involvi, ut ad eos, nisi aliquo viae duce, nemo ingredi possit:[1]) Deo quidem sic providente (quae vulgata est opinio Ss. Patrum), ut homines maiore cum desiderio et studio illos perscrutarentur, resque inde operose perceptas mentibus animisque altius infigerent; intelligerentque praecipue, Scripturas Deum tradidisse Ecclesiae, qua scilicet duce et magistra in legendis tractandisque eloquiis suis certissima uterentur. Ubi enim charismata Domini posita sint, ibi discendam esse veritatem, atque ab illis, apud quos sit successio apostolica, Scripturas nullo cum periculo exponi, iam sanctus docuit

[1]) S. Hier. ad Pauliu. *de studio Script. ep.* LIII, 4.

буде, по радѣ Августина „вгляненье (увзглядненье) попередной мовы.“ [1]) Само про себе розумѣеся, скôлько пильности ко всему тому употребити потреба, позаякъ „обовязаный есть поясняючій выкладати не свое мнѣніе по мысли того котрого выкладае.“ [2]) — Послѣ розваженя, где того потреба, съ всякою пильностію текста, мае послѣдовати выслѣдженье и поясненье змысла. Перва наша рада къ сему змѣряе щобы загально досвѣдченй правила выкладу о стôлько усильнѣйше и стараннѣйше увзглядненй стали о скôлько завзятѣйша борба изъ стороны противникôвъ къ тому зневоляе. Протое съ старанною розвагою: що слова самй про себе означаютъ? що послѣдованье мыслій? що подôбнй (параллельнй) мѣстця и другй того рода предмета высказуютъ? мае сполучитися такожь внѣшне поясненье приняте ôдъ спорôдненыхъ вѣдомостей. Се же однакъ розважно, щобы на того рода вопросы не бôльше часу и труда зъупотребити, чимъ на основне объученье божественныхъ книгъ, и щобы надъмѣрно нагромаджене знанье рѣчей всякого рода, духови молодцѣвъ бôльше шкоды не нанесло чимъ хôсна. — Послѣ сего, можна буде безпечною дорогою поступати въ цѣли выхôснованя священного Писанія въ богословскôмъ взглядѣ. При тôмъ однакъ потреба зрернути увагу, що до другихъ причинъ трудностій, приходячихъ майже правильно при розумѣню якихъ-нибудь старинныхъ книгъ, такъ якъ при розумѣню Книгъ священныхъ гдеяки свого рода (трудности) заходять. Въ словахъ именно тыхже (св. Книгъ) въ слѣдство вдохновенія св. Духа, заключаютъ ся многи предметы, котрй понятіе и бы-

[1]) De Doctr. chr. III, 4.
[2]) S. Hier. ad Pammach.

Irenaeus[1]): cuius quidem ceterorumque Patrum doctrinam Synodus Vaticana amplexa est, quando Tridentinum decretum de divini verbi scripti interpretatione renovans, *hanc illius mentem esse declaravit, ut in rebus fidei et morum, ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium, is pro vero sensu sacrae Scripturae habendus sit, quem tenuit ac tenet sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum; atque ideo nemini licere contra hunc sensum aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari.*[2]) — Qua plena sapientiae lege nequaquam Ecclesia pervestigationem scientiae biblicae retardat aut coërcet; sed eam potius ab errore integram praestat, plurimumque ad veam adiuvat progressionem. Nam privato cuique doctori magnus patet campus, in quo, tutis vestigiis, sua interpretandi industria praeclare certet Ecclesiaeque utiliter. In locis quidem divinae Scripturae, qui expositionem certam et definitam adhuc desiderant, effici ita potest, ex suavi Dei providentis consilio ut, quasi praeparato studio, iudicium Ecclesiae maturetur; in locis vero iam definitis potest privatus doctor aeque prodesse, si eos vel enucleatius apud fidelium plebem et ingeniosius doctos edisserat, vel insignius evicat ad adversariis. Quapropter praecipuum sanctumque sit catholico interpreti, ut illa Scripturae testimonia, quorum sensus authentice declaratus est, aut per sacros auctores Spiritu Sancto afflante, utimultis in locis novi Testamenti,' aut per Ecclesiam, eodem Sancto adsistente Spiritu, *sive solemni iudicio, sive*

[1]) *C. haer.* IV, 26, 5.

[2]) *Sess.* III, *cap.* II, *dm revel. cf.* Conc, Trid. *sess.* IV, *decr. de edit et usu sacr. libror.*

строту чоловѣчого ума о много перевысшаютъ, именно бежественнѝ таиньства, и много другого съ тыми сполученогô; ба, часомъ находитъ ся мысль за много обемиста и вельми тайна, щобы еи буква высказати а правила германеутики выкрити були въ силѣ. крôмъ того розкрывае дословный змыслъ навѣрно еще другѝ значеня, будь то ко поясненю догматôвъ будь ко порученю правилъ житя. Прото не можно заперечити, що священнѝ Книги якою то религійною таинственностію закрытѝ суть въ той мѣрѣ, що безъ провôдника никто до нихъ приступити не може. [1]) Но тое сталоси за Божимъ промысломъ (а мнѣніе тое св. Отцѣ загально удержуютъ), щобы ихъ люде сь бôльшою охотою и старанностію розслѣджовали и зъ тыхже съ трудомъ выслѣдженѝ рѣчи, въ духа и въ сердце глубше складали; особенно же щобъ пôзнали, що Богъ священнѝ Писанія передавъ Церкви, котрои неложного руководства и поученя при читаню и рожважаню высказôвъ Его употребляти маютъ. Що (именно) тамъ где благодати Божѝ зложенѝ суть, потреба правды учитися, и що ôдъ тыхъ, при котрыхъ находитъ ся наслѣдіе Апостольске, св. Письмо безъ всякои небезпечности выкладаеся учивъ уже св. Іреній: [2]) его то, не менше и прочихъ Отцѣвъ науку принявъ Соборъ Ватиканьскій, коли отновляючи рѣшенье Собора Тридентійского пôдъ взглядомъ выкладу писаного слова Божого рѣшивъ, що тое именно есть мнѣніе его, яко въ справахъ вѣры и обычаѣвъ, ôдносячихъ ся ко здвигненю науки христовои, той за правдивый змыслъ священного Писанія у-

[1]) S. Hier. ad Paulin. de studio Script. ep. LIII, 4.

[1]) C. ha. IV. 26, 5.

ordinario et universali magisterio,[1]) eadem ipse ratione interpretetur; atque ex adiumentis disciplinae suae convincat, eam solam interpretationem, ad sanae hermeneuticae leges, posse recte probari. In ceteris analogia fidei sequenda est, et doctrina catholica, qualis ex auctoritate Ecclesiae accepta tamquam summa norma est adhibenda: nam, quum et sacrorum Librorum et doctrinae apud Ecclesiam depositae idem sit auctor Deus, profecto fieri nequit, ut sensus ex illis, qui ab hac quoque modo discrepet legitima interpretatione eruatur. Ex quo apparet, eam interpretationem ut ineptam et falsam reiiciendam, quae, vel inspiratos auctores inter se quodammodo pugnantes faciat, vel doctrinae Ecclesiae adversetur. — Huius igitur disciplinae magister hac etiam laude floreat oportet, ut omnem theologiam egregie teneat, atque in commentariis versatus sit Ss. Patrum Doctorumque et interpretum optimorum. Id sane inculcat Hieronymus,[2]) multumque Augustinus, qui, iusta cum querela, »Si unaquaequa disciplina, inquit, quamquam vilis et facilis, ut percipi possit, doctorem aut magistrum requirit, quid temerariae superbiae plenius, quam divinorum sacramentorum libros ab interpretibus suis nolle cognoscere«[3]) Id ipsum sensere et exemplo confirmavere ceteri Patres, qui »divinarum Scripturarum intelligentiam, non ex propria praesumptione, sed ex maiorum scriptis et auctoritate sequebantur, quos et ipsos ex apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat.»[4]) — Iamvero Ss. Patrum, quibus »post Apostolos, sancta

[1]) Conc. Vat *sess.* III, *cap* III, *de fide.*
[2]) *Ibid* 6, 7.
[3]) Ad Honorat *de utilit. cred.* XVII, 35.
[4]) Rufin. *Hist eccl.* II, 9.

унаватися мае, котрый удержовала и удержуе свята Матерь Церковь; такъ якъ еи есть рѣчею розсуджати правдивый змыслъ и выкладъ свящ. Писаній; и яко прото никому не свобôдно въ суперечности съ симъ змысломъ нѣ такожь въ суперечности съ однодушнымъ згôднымъ мнѣніемъ Отцѣвъ св. Писаніе выкладати.[1])

Симъ то повнымъ мудрости закономъ нѣякъ не спиняе и не обмежае Церковъ уміетне розслѣджуванье Бібліи, но радше хоронитъ ю цѣло одъ ошибки и помагае дуже успѣшно до еи правдивого поступу. Всякому бо поодинокому ученому лежитъ поле свобôдне, на котрôмъ личну свою ревнôсть въ выкладѣ (Писаній) на непохитныхъ основахъ выказати, и повну чести борбу въ хосень Церкви звести може. При мѣстцяхъ именно священныхъ Писаній не маючихъ еще вѣрного и опредѣленого поясненя, изъ благого (ласкавого) совѣта провидѣніа Божого статися такъ може, що черезъ приготовляючу ревнôсть ученыхъ рѣшенье церкви скорше дозрѣе; при поясненыхъ уже точно мѣстцяхъ, може поодинокій ученый рôвну здѣлати користь коли тіиже ядреннѣйше задля вѣрного народа а бôльше быстроумно за для ученыхъ поясняе, або знаменитше тіи супротивъ ворогôвъ защичае. Во виду сего католическій толкователь довженъ поставити собѣ головною и святою задачію овû мѣстця свящ. Писаній, котрыхъ змыслъ подлинно есть поясненый, въ той самый способъ поясняти, безъ огляду, чи тое поясненье черезъ священныхъ писателей за вдохновеньемъ Святого Духа подане було, якъ се въ многихъ мѣстцяхъ нового

[1]) Sess. III. cap. II. de revel; cf. Cons. Trid. sess. IV. decr. de edit. et usu sacr. libror.

Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, aedificatoribus, pastoribus, nutritoribus crevit,« [1]) summa auctoritas est, quotiescumque testimonium aliquod biblicum, ut ad fidei pertinens morumve doctrinam, uno eodemque modo explicant omnes: nam ex ipsa eorum consensione, ita ab Apostolis secundum catholicam fidem traditum esse nitide eminet. Eorumdem vero Patrum sententia tunc etiam magni aestimanda est, quum hisce de rebus munere doctorum quasi privatim funguntur; quippe quos, non modo scientia revelatae doctrinae et multarum notitia rerum, ad apostolicos libros cognoscendos utilium, valde commendet, verum Deus ipse, viros sanctimonia vitae et veritatis studio insignes, amplioribus luminis sui praesidiis adiuverit. Quare interpres suum esse noverit, eorum et vestigia reverenter persequi et laboribus frui intelligenti delectu. — Neque ideo tamen viam sibi putet obstructam, quo minus, ubi iusta causa adfuerit, inquirendo et exponendo vel ultra procedat, modo praeceptioni illi, ab Augustino sapienter propositae, religiose obsequatur, videlicet a litterali et veluti obvio sensu minime discedendum, nisi qua eum vel ratio tenere prohibeat vel necessitas cogat dimittere[2]): quae praeceptio eo tenenda est firmius, quo magis, in tanta novitatum cupidine et opinionum licentia, periculum imminet aberrandi. Caveat idem ne illa negligat quae ab eisdem Patribus ad allegoricam similemve sententiam translata sunt, maxime quum ex litterali descendant et multorum auctoritate fulciantur. Talem enim interpretandi rationem ab Apostolis Ecclesia accepit, suoque ipsa exemplo, ut e re patet liturgica, comprobavit;

[1]) S. Aug. c. Iulian. II, 10, 37.
[2]) *De gen. ad litt.* l. VIII, c. 7, 13.

Завѣта находимъ. чи пôдъ влѣяньемъ тогожь Святого Духа черезъ Церковъ будь-то торжественнымъ рѣшеньемъ, будь правильнымъ и вселеньскимъ еи учительствомъ; [1]) довженъ ôнъ такожь помôчными средствами своеи умѣетности выказати, що лишь тое поясненье (якъ подае Церковъ) правилами здоровои германеутики дасть ся основно доказати. Въ прочемъ довженъ послѣдовати анальогіи вѣры, и науку католическу таку, яку передала повага Церкви, за найвысше правило (жнтя) принимати; се же тымъ бôльше, що позаякъ Богъ такъ священныхъ Писаній якъ и науки въ церкви зложенои есть творцемъ, навѣрно статися не може, щобы изъ тыхже правильнымъ выкладомъ такій змыслъ выслѣдженый мôгъ бути, котрый бы одъ тоижь якимъ ни-будь способомъ рôжнивъ ся. Зъ того слѣдуе, що такій выкладъ яко нездалый и ложный откинутись мае, котрый будь-то вдохновеныхъ писателѣвъ якимъ ни-будь чиномъ съ собою въ суперечнôсть вводитъ, будь науцѣ Церкви противитъ ся.

Учитель сей умѣетности довженъ прото такожь и тымъ почетнымъ свойствомъ вызначатися, щобы цѣле богословіе знавъ основно и посѣдавъ вправу въ поясненяхъ св. Отцѣвъ, Учителѣвъ церковныхъ и найлучшихъ екзегетôвъ. Тое именно поручае Іеронимъ[2]), зась обширнѣйше Августинъ котрый справедливо нарѣкаючи каже: „Если кожда наука, чочь-бы якъ звычайна и легкопонятна була, потребуе учителя и майстра, щожь може бути бôльше нерозумне и горде, якъ не охота до познаня книгъ божественныхъ таиньствъ черезъ ихъ толкователѣвъ!“ [3])

[1]) Cons. Vat. sess. III. cap. III. de fide.
[2]) Тамже 6, 7.
[3]) Ad Honorat. de utilit cred. XVII, 35

non quod Patres ex ea contenderent dogmata fidei per se demonstrare, sed quia bene frugiferam virtuti et pietati alendae nossent experti. — Ceterorum interpretum catholicorum est minor quidem auctoritas, attanem, quoniam Bibliorum studia continuum quemdam progressum in Eeclesia habuerunt, istorum pariter commentariis suus tribuendus est honor, ex quibus multa opportune peti liceat ad refellenda contraria, ad difficiliora enodanda. At vero id nimium dedecet, ut quis, egregiis operibus, quae nostri abunde reliquerunt, ignoratis aut despectis, heterodoxorum libros praeoptet, ab eisque cum praesenti sanae doctrinae periculo et non raro cum detrimento fidei, explicationem locorum quaerat, in quibus catholici ingenia et labores suos iamdudum optimeque collocarint. Licet enim heterodoxorum studiis, prudenter adhibitis, iuvari interdum possit interpres catholicus, meminerit tamen, ex crebris quoque veterum documentis,[1]) incorruptum sacrarum Litterarum sensum extra Ecclesiam ne utiquam reperiri, neque ab eis tradi posse, qui, verae fidei expertes, Scripturae, non medullam attingunt, sed corticem rodunt.[2])

[1]) Cfr. Clem. Alex. *Strom* VII, 16; Orig. *de princ.* IV, 8; *in Levit. hom.* 4, 8; Tertull. *de praescr.* 15, *seqq.*; S. Hilar. Pict. *in Matth.* 13, 1.

[2]) S. Greg M. *Moral.* XX, 9 (al. 11.)

Саме тое удержовали и примѣромъ потверджали св, Отцѣ, котрî до пôзнаня божественныхъ Писанiй не зъ власного предрозсудка, но зъ письмъ и поваги предкôвъ приходили, о котрыхъ зновъ вѣдомо було, що они правила розумѣня изъ апостольского наслѣдiя получили.[1]) Що дотичить св. Отцѣвъ, котрî вь часахъ послѣ Апостольскихъ до возрасту святои церкви засѣваючи, орошаючи, будуючи, управляючи, и кормячи причинялися,"[2]) маютъ они найбôльшу повагу, скôлько разôвъ яке то свѣдоцтво библiйне, односячеся до науки вѣры чи обычаѣвъ всѣ однымъ и тымже способомъ поясняютъ; такъ якъ зъ тои ихъ згоды несомнѣнно выплывае, що пôеля католическои вѣры такъ Апостолы передали. Мнѣнiе тыхже Отцѣвъ и тогды такожь высоко цѣнитися довжно колы дотычно того предмета въ родѣ ученыхъ мовь-бы приватно свое мнѣнiе высказуютъ, ихъ именно поручае въ высокôмъ степени не лишь знанье науки откровенои и вѣдомости многихъ рѣчей, ко розумѣню книгъ Апостольскихъ ужиточныхъ, но Богъ самъ мужôвъ тыхъ знаменитыхъ святостiю житя и ревностiю за правду спомôгъ пребогатою помочiю своего просвѣщеня. Прото обовязкомъ буде толкователя, въ ихъ слѣды съ чувствомъ почитаня вступати и зъ праць ихъ розумнымъ выборомъ хôсновати. Но задля того не мае гадати, що дорога му есть заложена, щобы, где справедлива найдеся причина, въ розслѣдженю и поясненю еще дальше поступавъ, коли тôлько приказови оному, одъ Августина розумно даному совѣстно пôддасть ся, щобы именно одъ буквального и мовъ-бы прямого змысла нiякъ не одступати, о скôлько яка розумна причина тойже задержа-

[1]) Rufin. Hist. eccl. II, 9.

[2]) S. August. ad Julian II, 10, 37.

ти не спиняе, чи то яка потреба залишити не зневоляе [1]) приказу того тымъ усильнійше придержоватись треба, о скôлько при нинѣшной жаждѣ за новостями и свободѣ мнѣній, бôльша грозитъ небезпечнôсть заблудженя. Заразомъ стеречись мае щобъ не залишити се що св. Отцѣ здѣлали, перекладаючи чи (гдеяки мѣстця) на образовый або подôбный змыслъ, особенно коли тойже зъ буквального выплывае и на численныхъ повагахъ основуеся. Такій именно способъ поясненя Церковъ одъ Апостолôвъ переняла и якъ се изъ лѣтургійныхъ практыкъ выказуе ся, своимъ примѣромъ затвердила; не, будь-то бы Отцѣ догматы вѣры зъ ныхъ прямо доказовати намѣряли, но позаякъ зъ досъѣду знали, що тая метода ко пôднесенью честноты и побожности дуже естъ успѣшна. Прочи̂ католически толкователѣ меншу маютъ повагу; но заякъ науки библійни̂ въ Церкви безпереривный (поступъ) розвитокъ мали, потреба такожь и на ихъ поясненя приналежну увагу звернути, такъ якъ изъ тыхже много вышукати дасть ся ко опроверженю противныхъ мнѣній ко розкрытю труднѣйшихъ (точокъ). Есть то однакъ же вельми не одвѣтно, съ незнаньемъ и презрѣньемъ знаменитыхъ сочиненій яки̂ наши̂ (екзегеты) полишили, книги еретикôвъ на першôмъ мѣстци ставляти и зъ нихъ съ очевидною опасностію для здоровои науки и нерѣдко зо шкодою вѣры, за поясненьемъ мѣстць шукати, на поясненье котрыхъ католики уже давно быстроумнôсть свою и труди съ найлучшимъ успѣхомъ зъужитковали. Бо хочь католическій толкователь розумнымъ употребленьемъ наукъ инновѣрцѣвъ часомъ спомагатись може, прецѣнь дов-

---

[1]) De Gen. ad litt. l. VIII. c. 7, 13.

Illud autem maxime optabile est et necessarium, ut eiusdem divinae Scripturae usus in universam theologiae influat disciplinam eiusque propesit anima: ita nimi um omni aetate Patres atque preclarissimi quique theologi professi sunt et re praestiterunt. Nam quae obiectum sunt fidei vel ab eo consequuntur, ex divinis potissime Litteris studuerunt asserere et stabilire; atque ex ipsis, sicut pariter ex divina traditione, nova haereticorum commenta refutare, catholicorum dogmatum rationem, intelligentiam, vincula exquirere. Neque id cuiquam fuerit mirum qui reputet. tam isignem locum inter revelationis fontes divinis Libris deberi, ut, nisi eorum studio usuque assiduo, nequeat theologia rite et pro dignitate tractari Tametsi enim rectum est iuvenes in Academiis et scholis ita praecipue exerceri ut intellectum et scientiam dogmatum assequantur, ab articulis fidei argumentatione instituta ad alia ex illis, secundum normas probatae solidaeque philosophiae, concludenda; gravi tamen eruditoque theologo minime negligenda est ipsa demonstratio dogmatum ex Bibliorum auctoritatibus ducta: »Non enim accipit (theologia) sua principia ab aliis scientiis, sed immediate a Deo per revelationem. Et ideo non accipit ab aliis scientiis, tamquam a superio-

женъ памятати, що такожь и старинні писателѣ часто посвѣдчаютъ[1]) що именно незопсованый змыслъ священныхъ Писаній по-за Церквію ніякъ не находитъ ся, а такожь одъ тыхъ переданый бути не може, котрі будучи позбавлені правдивои вѣры, не трафляютъ въ ядро св. Письма но огрызаютъ (его) кору. [2])

Есть бо дуже пожелано и потребно, щобы занятье священнымъ Писаніемъ на цѣлу уміетнôсть богословску вплывало и якъ то кажуть еи душею було Такъ именно высказовали ся въ кождôмъ вѣцѣ (кождого часу) Отцѣ и всѣ найславнѣйши богословы, що и дѣломъ доказовали Они бо намагалися правды, що суть предметомъ вѣры неменше и выплываючі зъ нихъ науки, по найбôльшой части изъ божественныхъ Писаній выводити и основувати; они такожь зъ тыхъ же, не менше и зъ божественного преданія опровергали нові блуды еретикôвъ и выслѣджували змыслъ, розумѣнье и звязь католическихъ догматôвъ. И не буде се никому дивне, коли розважитъ що такъ знамените мѣстце божественнымъ Книгамъ мѣжь жерелами откровеня иалежитъ ся, що богословіе лишь при пильной науцѣ и употребленю тыхже, правильно и съ приналежною честію може преподаватися Бо хотяй одвѣтно есть, молодѣжь на всеучилищахъ и богословскихъ заведеняхъ переважно въ сей способъ вправляти, щобы розумѣнье и знакомство догматôвъ осягала, начинаючи розумованье одъ частей вѣры, послѣ же заключаючи зъ тыхъ на

---

[1]) Cf. Clem. Alex. Strom. VII, 16 Orig de princ, IV, 8; in Levit. hom. 4, 8; Tertull. de praeser. 15 sqq. S. Hilar. Pict. in Matth. 13, 1.

[2]) S. Greg. M. Moral. XX, 9 (al. 11)

ribus, sed utitur eis tamquam inferioribus, et ancillis.« Quae sacrae doctrinae tradendae ratio praeceptorem commendatoremque habet theologorum principem, Aquinatem:[1]) qui praeterea, ex hac bene perspecta christianae theologiae indole, docuit quemadmodum possit theologus sua ipsa principia si qui ea forte impugnent, tueri; »Argumentando quidem, si adversarius aliquid concedat eorum, quae per divinam revelationem habentur; sicut per auctoritates sacrae Scripturae disputamus contra haereticos, et per unum articulum contra negantes alium. Si vero adversarius nihil credat eorum quae divinitus revelantur, non remanet amplius via ad probandum articulos fidei per rationes, sed ad solvendum rationes, si quas inducit contra fidem.«[2]) — Providendum igitur, ut ad studia biblica convenienter instructi munitique aggrediantur iuvenes; ne iustam frustrentur spem, neu, quod deterius est, erroris discrimen incaute subeant, Rationalistarum capti fallaciis apparataeque specie eruditionis. Erunt autem optime comparati, si, qua Nosmetipsi monstravimus et praescripsimus via, philosophiae et theologiae institutionem, eodem S. Thoma duce, religiose coluerint penitusque perceperint. Ita recte incedent, quum in re biblica, tum in ea theologiae parte quam *positivam* nominant, in utraque laetissime progressuri.

[1]) *Summ. theol.* p. I, q. I, a. 5 ad 2.
[2]) *Ibid.* a. 8.

другй по правиламъ досвѣдченои и основнои фильософіи; всежь однакъ не довженъ добрый и ученый богословъ залишити выводити властивый доказъ догматôвъ изъ поваги св. Книгъ. Не одержала бо умiетнôсть богословска свои головнй засады одъ другихъ умiетностій, но безъ посередно одъ Бога за посредствомъ откровеня. И прото не бере она съ другихъ умiетностій, мовъ бы одъ высше стоячихъ, но користае ся ними, мовъ-бы низше стоячимм и служащими. Сею методою преподавати святу умѣетнôсть, учитъ и поручае князь богословôвъ Тома Аквiнатскій[1]), котрый крôмъ того, за посредствомъ сего добре понятого характера христіяньского богословія учивъ, въ якій способъ богословъ защичати мае свои власнй засады супротивъ напастей на тіи. „Коли противникъ яку одъ Бога откровену правду признасть, доказуемо одъ сей правды, подôбно якъ въ суперечцѣ съ еретиками, основуемъ ся на священнôмъ Писанію, зась на одну правду вѣры супротивъ тыхъ, що перечатъ другу. Коли же противникъ въ ніяку Богомъ открыту правду не вѣритъ не ма уже способу до доказованя правдъ вѣры на основахъ розумовыхъ, но потреба оспорювати доказы розумовй коли якй наводитъ супротивъ вѣры“[2]) Старатись прото належитъ, щобы молодй люде доперва послѣ належитого приготовленя и узысканои основности до біблійныхъ студій приступали, щобъ не завели оправдану надѣю, а що еще гôрше, щобъ не попали нерозважно въ опаснôсть блула, уловленй ошуканьствами раціоналістôвъ и призракомъ искусно зладженои учености. Но они будутъ найлучше приготовленй, коли науцѣ (філософіи) любомудрія и богословія по указаной и приписаной Нами дорозѣ, пôдъ про-

[1]) Summa theol. p. I. q. I. a. 5. ad 2
[2]) тамже p. I. q. I. a 8.

Doctrinam catholicam legitima et sollerti sacrorum Bibliorum interpretatione probasse, exposuisse, illustrasse, multum id quidem est: altera tamen, eaque tam gravis momenti quam operis laboriosi, pars remanet, ut ipsorum auctoritas integra quam validissime asseratur. Quod quidem nullo alio pacto plene licebit universeque assequi, nisi ex vivo et proprio magisterio Ecclesiae; quae *per se ipsa, ob suam nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis fecunditatem, ob catholicam unitatem, invictamque stabilitatem, magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis et divinae suae legationis testimonium irrefragabile*[1]. Quoniam vero divinum et infallibile magisterium Ecclesiae in auctoritate etiam sacrae Scriptutae consistit, huius propterea fides saltem humana asserenda in primis vindicandaque est: quibus ex libris, tamquam ex antiquitatis probatissimis testibus, Christi Domini divinitas et legatio, Ecclesiae hierarchicae institutio, primatus Petro et successoribus eius collatus, in tuto apertoque collocentur. Ad hoc lurimum sane conducet, si plures sint e sacro ordine paratiores, qui hac etiam in parte pro fide dimicent et impetus hostiles propulsent, induti praecipue armatura Dei, quam suadet Apostolus[2]), neque vero ad nova hos-

[1]) Conc. Vat. *sess.* III, *c.* III, *de fide*
[2]) Eph. VI, 13, *seqq.*

водомъ згаданого св. Томы совѣстно оддаватися и нею переймати ся будутъ. Такъ пôйдутъ они правымъ путемъ чи то въ науцѣ біблійной, чи въ той части богословія що „позитивною“ зве ся, и осягнутъ въ обоихъ найлучшй успѣхи.

Науку католическу правильнымъ и умнымъ выкладомъ священныхъ Книгъ доказати, выложити и пояснити есть шо дѣло велике; лишаесь однакъ еще друга часть, се же не меншои ваги якъ труду, щобы цѣлу повагу тыхъ книгъ найбôльше придатными доказами утвердити. А не дасть ся цѣль тая ніякимъ иншимъ способомъ въ повнѣ и въ загалѣ осягнути, лишь живымъ и ей питомымъ учительствомъ Церкви, тая бо „есть сама изъ себе, за-для своего предивного розпространеня и превеликои святости и невычерпаемои плодности во всяки добра, за-для католической едности и непобѣдимои постоянности, мовъ бы великою и вѣчною основою (причиною) достовѣрности и божеского своего посольства доказомъ неоспоримымъ“[1]). Но позаякъ божеске и непомыльне учительство церкви, на повазѣ такожь священного Писанія основуеся, потреба прото напередъ достовѣрнôстъ тогожь принайменше чоловѣческу, узнати и опривдати. Послѣ буде можна изъ книгъ тыхъ, яко изъ найбôльше къ сему покликаныхъ свѣдкôвъ старины, божество и посланничество Христа Господа, установу іерархіи Церковнои, удѣленье Первеньства Петрови и его наслѣдникамъ основно и ясно выказати. Ко той цѣли навѣрно много допоможе сли бôльше число священникôвъ буде добре приготовленыхъ до выступленя въ защитѣ вѣры такожь на сѣмъ поли и до поборюваня навѣтôвъ ворожихъ найпачеже „принявши вся оружія

[1]) Conc. Vatic. Sess. III. cap. III. de fide.

tium arma et praelia insueti. Quod pulcre in sacerdotum officiis sic recen set Chrysostomus: « Ingens adhiben dum est studium ut *Christi verbum habitet in nobis abundanter*[1]): neque enim ad unum pugnae genus parati esse debemus, sed multiplex est bellum et variii sunt hostes; neque iisdem omnes utuntur armis, neque uno tantum modo nobiscum congredi moliuntur. Quare opus est, ut is qui cum omnibus congressurus est, omnium machinas artesque cognitas habeat, ut idem, sit sagittarius et funditor, tribunus et manipuli ductor, dux et miles, pedes et eques, navalis ac muralis pugnae peritus: nisi enim omnes dimicandi artes noverit, novit diabolus per unam partem, si sola negligatur, praedonibus suis immissis, oves diripere.«[2]) Fallacias hostium artesque in hac re ad impugnandum multiplices supra adumbravimus: iam, quibus praesidiis ad defensionem nitendum, commoneamus. — Est primum in studio linguarum veterum orientalium simulque in arte quam vocant criticam. Utriusque rei scientia quum hodie in magno sit pretio et laude, ea clerus, plus minusve pro locis et hominibus exquisita, ornatus, melius poterit decus et munus sustinere suum; nam ipse *omnia omnibus*[3]) fieri debet, paratus semper *ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea quae in ipso est spe.*[4]) Ergo sacrae Scripturae magistris necesse est atque theologos

[1]) *Cfr.* Col III, 16.
[2]) *De sacerd.* IV, 4.
[3]) I Cor. IX. 22.
[4]) I Petr. III, 15.

Божія“ якъ радитъ Апостолъ[1]), однакъ въ той способъ, щобы освѣдомленй були зъ новыми збруями и боєвымъ ладомъ ворогôвъ. Прекрасно тое мѣжъ обовязками Священникôвъ наводитъ Златоустъ коли каже. „Превеликой пильности употребити потреба щобъ слово Хрістово вселилося въ насъ богатно“[2]) такъ якъ не на одинъ родъ борбы намъ готовымъ бути треба, но рôжнородна єсть борба и всѣляки суть вороги; не всѣ однаково узброенй и не однымъ лишь способомъ насъ поборювати намагаютъ ся. Потреба прото щобъ той кто супротивъ всѣхъ до борбы выступати має, знавъ доста всѣхъ оружіє и боєвй пôдступы, щобъ заразомъ бувъ лучникомъ и пращаремъ, тисячникомъ и десятникомъ, вождемъ и воякомъ, пѣшимъ и ѣздцемъ досвѣдченымъ въ морской борбѣ и осадѣ городôвъ. Бо коли не буде умѣти всѣлякихъ штукъ военныхъ, уміє діяволъ одною, може бути незаосмотреною стороною розбышакôвъ своихъ впустити и ôвцѣ пороздирати.[3])

Пôдступы ворогôвъ и всѣляки способы ихъ боротьбы що до сего предмета, въ повысшôмъ мы зазначили; опôсля хочемо вспôмнути якими средствами до защиты готовитись треба. — Перше лежитъ въ науцѣ старинныхъ восточныхъ языкôвъ а заразомъ въ такъ званой критицѣ. Позаякъ знанье обохъ предметôвъ въ нынѣшныхъ часахъ дуже почитаютъ и захваляютъ, прото клиръ вывѣнованый тымже (знаньемъ) въ бôльшôмъ або меншôмъ степени одвѣтно до потребъ мѣсгцевостій и людей, буде мôгъ съ тымъ бôльшимъ успѣхомъ честь и урядъ свôй пôддержувати. Священники именно маютъ, „всѣмъ вся“

[1]) Еф. VI. 13. и слѣд.
[2]) Зрôв. Колос. III. 16.
[3]) De sacerd. IV. 4.

addecet, eas linguas cognitas habere quibus libri canonici sunt primitus ab hagiographis exarati, easdemque optimum factu erit si colant alumni Ecclesiae, qui praesertim ad a ademicos theologiae gradus aspirant. Atque etiam curandum ut omnibus in Academiis, quod iam in multis receptum laudabiliter est, de ceteris item antiquis linguis, maxime semiticis, deque congruente cum illis eruditione, sint magisteria, eorum in primis usui qui ad sacras Litteras profitendas designantur. — Hos autem ipsos, eiusdem rei gratia, doctiores esse oportet atque exercitatiores in vera artis criticae disciplina: perperam enim et cum religionis damno inductum est artificium, nomine honestatum criticae sublimioris, quo, ex solis internis, uti loquuntur, rationibus, cuiuspiam libri origo, integritas, auctoritas diiudicata emergant. Contra perspicuum est, in quaestionibus rei historicae, cuiusmodi origo et conservatio librorum, historiae testimonia valere prae ceteris, eaque esse quam studiosissime et conquirenda et excutienda: illas vero rationes internas plerumque non esse tanti, ut in causam, nisi ad quamdam confirmationem, possint advocari. Secus si fiat, magna profecto consequentur incommoda. Nam hostibus religionis plus confidentiae futurum est ut sacrorum authenticitatem Librorum impetant et discerpant: illud ipsum quod extollunt genus criticae sublimioris, eo demum recidet ut suum quisque studium praeiudicatam que opinionem interpretando sectentur: inde neque Scripturis quaesitum lumen accedet, neque ulla doctrinae oritura utilitas est, sed certa illa patebit erroris nota, quae est varietas et dissimilitudo sen-

бути, [1]) готови же присно къ отвѣту всякому вопрошающему вы словесе о вашемъ упованіи. [2]) Учителямъ прото священного Писанія доконечно потреба, а у богословôвъ есть пожадано, освѣдомитися съ тыми языками, въ к трыхъ канонічнû книги первоначально ôдъ священыхъ писателѣвъ сочиненû були; и буде се найлучше, коли ними занимати ся будутъ пытомцѣ церковнû, найпаче тіи що намѣряютъ осягнути академичнû степени богословія. Постаратись такожь потреба, щобъ на всѣхъ всеучилищахъ, якъ то уже заведено есть похвально на многихъ такожь для прочихъ старинныхъ языкôвъ, передъ другими для семітскихъ и для стоячихъ съ тымъ въ звязи наукъ, училищцѣ заснованû були въ первой линіи для потребы тыхъ що до публичного учительства св. Писаній призначенû суть. — Тіи именно мужѣ мусятъ въ тойже цѣли въ правдивой науцѣ крытики особенно бути объученû и вправленû. Надармо и съ шкодою для вѣры, введене зôстало искусне поступованье, почтене именемъ „высшои критики,“ за посредствомъ котрои розсуджати ся мае о походженю, неповредженості и о повазѣ кождои книги зъ самыхъ, якъ то кажутъ, внутренныхъ причинъ. Насупротивъ рѣчь есть ясна, въ пытаняхъ историчнои натуры, а того рода есть походженье и захованье (неповредженôсть) книгъ, историчнû свѣдоцтва переважають всяки другû и потреба за тыми якъ найбôльше слѣдити и ихъ розважати. Овû же внутренніи причины, найчастѣйше не мають тôлько ваги, щобы въ якимъ вопросѣ на нихъ покликоватись можна, хиба лишь до якого потвердженя (вопроса). Зъ противного способу посту-

---

[1]) I. Коринт. IX, 22.
[2]) I. Петр. III, 15.

tiendi, ut iam ipsi sunt documento huiusce novae principes disciplinae: inde etiam, quia plerique infecti sunt vanae philosophiae et rationalismi placitis, ideo prophetias, miracula, cetera quaecumque naturae ordinem superent, ex sacris Libris dimovere non verebuntur. — Congrediendum secundo loco cum iis, qui sua physicorum scientia abusi, sacros Libros omnibus vestigiis indagant, unde auctoribus inscitiam rerum talium opponant, scripta ipsa vituperent. Quae quidem insimulationes quum res attingant sensibus obiectas, eo periculosiores accidunt, manantes in vulgus, maxime in deditam litteris iuventutem; quae, semel reverentiam divinae revelationis in uno aliquo capite exuerit, facile in omnibus omnem eius fidem est dimissura. Nimium sane constat, de natura doctrinam, quantum ad percipiendam summi Artificis gloriam in procreatis rebus impressam aptissima est, modo sit convenienter proposita, tantum posse ad elementa sanae philosophiae evellenda corrumpendosque mores, teneris animis perverse infusam. Quapropter Scripturae sacrae doctori cognitio naturalium rerum bono erit subsidio, quo huius quoque modi captiones in divinos Libros instructas facilius detegat et refellat. — Nulla quidem theologum inter et physicum vera dissensio intercesserit, dum suis uterque finibus se contineant, id caventes, secundum S. Augustini monitum, « ne aliquid temere et incognitum pro cognito asserant.« [1]) Sin tamen dissenserint, quemadmodnum se gerat theologus, summatim est regula ab eodem oblata: »Quidquid, inquit, ipsi de natura rerum veracibus documentis demonstrare

[1]) *In Gen. op imperf.* IX, 30.

пованя, выйдутъ безьсомнѣнно велики недогоды. Бо вороги вѣры наберутъ бôльше ôдваги ко поборюваню и розбиваню подлинности книгъ. Власне тая такъ превозношена высша критика до того доведе, що кождый при выкладѣ поводитись буде своею наклонностію и упередженьемъ. Зъ того нѣ книгамъ не прибуде пожаданаго свѣтла, нѣ не выросте ніякій хосень для науки; но выявитъ ся овый несомнѣнный признакъ блуда, котрымъ есть рôжнородность и несхôдность мнѣній, чого доказомъ суть головы сеи новои науки; зъ того такій конецъ выйде, що позаякъ по бôльшой части зараженй суть засадами ложнои философіи и раціоналізма, не будуть боятися выкинути изъ священныхъ книгъ пророчества, чуда и все що надприродне. Въ другой линіи маемъ дѣло съ тыми що надъуживаючи своего знаня фізики, священй книги на всѣ стороны перешукуютъ съ намѣреньемъ закидати сочинителямъ незнанье въ тыхъ рѣчахъ, самй же книги ганити. Позаякъ тіи пôдозрѣваня дотыкаютъ предметôвъ пôдъ змысли впадаючихъ, суть о стôлько небезпечнѣйшй, що дôстаютъ ся до вѣдомости несвѣдущого народа и учащои ся молодежи; а тая коли зъ почитаня Божого Откровенія въ одной одинокой головной точцѣ вызуеся, зъ легкостію во всѣхъ точкахъ всяку вѣру до него втратитъ. Загально есть рѣчь вѣдома, що природнй науки, о скôлько при одвѣтнôмъ выкладѣ дуже суть придатнй, щобъ дати пôзнати влѣяну въ сотворѣня славу найвысшого Творца о стôлько могутъ они основнй засады здоровои філософіи выкоренити и обычайнôстъ зопсовати, скоро будутъ въ молодй умы переворотно защѣпленй. Прото буде учитель священного Писанія, въ знаню природныхъ наукъ мати дуже наручне средство, щобъ

potuerint, ostendamus nostris Litteris non esse contrarium; quidquid autem de quibuslibet suis voluminibus his nostris Litteris, idest catholicae fidei, contrarium protulerint, aut aliqua etiam facultate ostendamus, aut nulla dubitatione credamus esse falsissimum.«[1]) De cuius aequitate regulae in consideratione sit primum, scriptores sacros, seu verius »Spiritum Dei, qui per ipsos loquebatur, noluisse ista (videlicet intimam adspectabilium rerum constitutionem) docere homines, nulli saluti profutura;«[2]) quare eos, potius quam explorationem naturae recta persequantur, res ipsas aliquando describere et tractare aut quodam translationis modo, aut sicut communis sermo per ea ferebat tempora, hodieque de multis fert rebus in quotidiana vita, ipsos inter homines scientissimos. Vulgari autem sermone quum ea primo proprieque efferantur quae cadant sub sensus, non dissimiliter scriptor sacer (monuitque et Doctor Angelicus) »ea secutus est, quae sensibiliter apparent,«[3]) seu quae Deus ipse, homines alloquens, ad eorum captum significavit humano more. — Quod vero defensio Scripturae sanctae agenda strenue est, non ex eo omnes aeque sententiae tuendae sunt, quas singuli Patres aut qui deinceps interpretes in eadem declaranda ediderint: qui, prout erant opiniones aetatis, in locis edisserandis ubi physica aguntur, fortasse non ita semper iudicaverunt ex veritate, ut quaedam posuerint, quae nunc minus probentur. Quocirca studiose dignoscendum in illorum interpretationibus, quaenam reapse tradant

[1]) *De Gen. ad litt.* I, 21, 41.
[2]) S. Aug. *ib.* II, 9, 20.
[3]) *Summa theol.* p, I, q. LXX, a 1 ad 3

тымъ такожь способомъ супротивъ божественныхъ книгъ зверненй пôдступы, легче мôгъ ôдкрывати и опрокидати.

Навѣрно не зайшла бы мѣжь богословомъ а знатокомъ природы ніяка суперочнôсть мнѣній, коли бы оба на свои границѣ объмежилися, выстерегаючи ся по упôмненю св. Августина того, „щобы безъ причины чогось не утверджати и незнаного за знане не выдавати.“ [1]) Но коли бы були противныхъ мнѣній, якъ мае богословъ поступати, тойже учитель загальне правило подавъ рекши: „Въ случаяхъ коли тіи (ученй) о природѣ рѣчей свои твердженя незбитыми доказами будутъ въ силѣ доказати, маемъ выказати, що се нашимъ (священнымъ) книгамъ не есть противне; на случай же коли бы въ якой то науковой праци своей, тымъ нашимъ книгамъ се есть католической вѣрѣ противне твердженье поставили, маемъ, если се можливе, выказати або безъсомнѣнно вѣрити, що се есть найбôльша ложь.“ [2]) Що до основности сего правила передъ всѣмъ треба розважити, що писатилѣ святй, або лучше сказавши „Духъ Божій, що черезъ нихъ говоривъ, не мавъ намѣреня людей объ тôмъ (именно о внутреннôмъ устройствѣ видимыхъ предметôвъ) поучати, такъ якъ се никому до спасенія не поможе;“ [3]) и що прото тіи (св. писателѣ), вмѣсто прямо выслѣджовати природу, часомъ самй предметы образовымъ способомъ описуютъ и за нихъ говорятъ выраженями простонародными якй въ овыхъ часахъ були въ звычаю, що и нинѣ о многихъ предметахъ въ щоденнôмъ житю даже и мѣжь людьми иайбôльше учеными употребляеся. Но коли въ простонародной мовѣ тое що пôдъ змыслы пôдпадае заразъ на початку и звычайно пôдноситъ ся, зарôвно и писа-

[1]) In Gen. op. imperf. IX, 30.
[2]) De Gen. ad litt, I. 21, 41.
[3]) S. Aug. 16. II, 9, 20.

tamquam spectantia ad fidem aut cum ea maxime copulata, quaenam unanimi tradant consensu; namque «in his quae, de necessitate fidei non sunt, licuit Sanctis diversimodo opinari, sicut et nobis» ut est S. Thomae sententia [1]. Qui et alio loco prudentissime habet: «Mihi videtur tutius esse, huiusmodi, quae philosonhi communiter, seuserunt et nostrae fidei non repugnant, nec sic esse asserenda ut dogmata fidei, etsi aliquando sub nomine philosophorum introducantur, nec sic esse neganda tamquam fidei contraria, ne sapientibus huius mundioccasio contemnendi doctrinam fidei praebeatur.» [2]) Sane, quamquam ea, quae speculatores naturae certis argumentis certa iam esse affirmarint, interpres ostendere debet nihil Scripturis recte explicatis obsistere, ipsum tamen ne fugiat, factum quandoque esse, ut certa quaedam ab illis tradita, postea in dubitationem adducta sint et repudiata. Quod si physicorum scriptores terminos disciplinae suae transgressi, in provinciam philosophorum perversitate opinionum invadant, eas interpres theologus philosophis mittat refutandas. — Haec ipsa deinde ad cognatas disciplinas, ad historiam praesertim, iuvabit transferri. Dolendum enim, multos esse qui antiquitatis monumenta, gentium mores et instituta, similiumque rerum testimonia magnis ii quidem laboribus perscrutentur et proferant, sed eo saepius consilio, ut erroris labes in sacris Libris deprehendant, ex quo illorum auctoritas usquequaque infirmetur et nutet. Idque nonnulli et nimis infesto animo faciunt nec satis aequo iudicio; qui sic fidunt profanis libris et documentis memoriae priscae,

[1]) *In Sent.* II, *dist.* II. q. I, a. 3.
[2]) *Opusc.* X.

тель священный (якъ примѣчае Учитель Ангельскій) о тôмъ говоривъ що пôдходитъ пôдъ змыслы,“ [1]) або що самъ Богъ, мовячи до людей, способомъ людскимъ высказавъ одвѣтно до ихъ понятія. — А хотяй оборона священныхъ Писаній стисло переводитись мае, не слѣдуе зъ того, щобы всѣ мнѣнія въ рôвной мѣрѣ защичатися мали, яки поодиноки Отцѣ чи пôзнѣйшй толкователѣ въ поясненяхъ своихъ высказали; бо тіи судили одвѣтно поглядамъ ихъ вѣка, а при розважаню мѣстцъ въ котрыхъ фізичнй вопросы пôдносятъ ся, можливо, що не завсѣгды высловились по правдѣ ставляючи где-що за вѣрне, що нинѣ менше було-бы признане. Тому то при ихъ поясненяхъ пильно розличати належитъ; що именно преподаютъ яко до вѣри односячеся, будь то съ него стисло сполучене, и чого учатъ въ однодушной згодѣ: бо „въ справахъ не приналежныхъ стисло до вѣры, свобôдно було Святымъ розличнои бути гадки, зарôвно и намъ.“ [2]) Есть то мнѣніе св. Томы, котрый и въ другôмъ мѣстци дуже мудру ставитъ увагу: „Менѣ видитъ ся бути безпечнѣйше, такого рода науки, що ихъ філософы загально признаютъ а вѣрѣ нашой не противлятъ ся, не въ такой мѣрѣ узнавати якъ правды вѣры, хотьбы часомъ пôдъ повагою філософôвъ розсѣванй бували, а такожъ не треба ихъ заперечувати мовъ-бы вѣрѣ противнй, щобъ мудрецямъ вѣка сего не подавати спосôбнôсть до легковаженя науки вѣры.“ [3]) А хоть отвѣтно сему, толкователь выказати мае, що тое що слѣдителѣ природы незбитыми доказами узнали за непôдлягаюче уже сумнѣвови, не противитъ ся правильному толкованю Писаній, не довженъ однакъ забувати, що часомъ такъ сталось, що именно та мтіи гдещо яко

[1]) Summa theol. p. I. q. LXX, a. 1 ad 3.
[2]) In Sent. II. dist. II. q. I, a. 3.
[3]) Opusc. X.

perinde ut nulla eis ne suspicio quidem erroris possit subesse, libris vero Scripturae sacrae, ex opinata tantum erroris specie, neque ea probe discussa, vel parem abnuunt fidem. Fieri quidem potest, ut quaedam librariis in codicibus describendis minus recte exciderint; quod considerate iudicandum est, nec facile admittendum, nisi quibus locis rite sit demonstratum: fieri etiam potest, ut germena alicuius loci sententia permaneat anceps; cui enodandae multum afferent optimae interpretandi regulae: at nefas omnino fuerit, aut inspirationem ad aliquas tantum sacrae Scripturae partes coangustare, aut concedere sacrum ipsum errasse auctorem. Nec enim toleranda est eorum ratio, qui ex istis difficultatibus sese expediunt, id nimirum dare non dubitantes, inspirationem divinam ad res fidei morumque, nihil praeterea, pertinere, eo quod falso arbitrentur, de veritate sententiarum quum agitur, non adeo exquirendum quaenam dixerit Deus, ut non magis perpendatur quam ob causam ea dixerit. Etenim libri omnes atque integri, quos Ecclesia tamquam sacros et canonicos recipit, cum omnibus suis partibus, Spiritu Sancto, dictante, conscripti sunt; tantum vero abest ut divinae inspirationi error ullus subesse possit, ut ea per se ipsa, non modo errorem excludat omnem, sed tam necessario excludat et respuat, quam necessarium est, Deum, summam Veritatem, nullius omnimo erroris auctorem esse. — Haec est antiqua et constans fides Eccesiae, sollemni etiam sententia in Conciliis definita Florentino et Tridentino; confirmata denique atque expressius declarata

несомнѣнне учили, о тôмъ опôсля сомнѣвалися и закинули. Наколи-бы знатоки наукъ фізичныхъ въ письмахъ своихъ, межѣ свого фаху переступили, и проворными мнѣніями своими вдерлися въ область філософіи, толкователь яко богословъ мае опровержене ихъ одôслати до філософôвъ.

Засады тіи могутъ пôсля волѣ до спорôдненыхъ уміетностій. именно до исторіи приноровленû бути. На жаль однакъ же, находятъ ся многû, що съ великимъ трудомъ розслѣджуютъ и поясняютъ памятники старины, обычаѣ и установы народôвъ такожь и другû свѣдоцтва подôбного рода, но дѣлаютъ се часто въ той цѣли, щобы тѣнь ошибки въ священныхъ книгахъ одкрыти и тымъ способомъ ихъ повагу въ кождôмъ напрямѣ ослабити и сколебати. Гдеякû поступаютъ при тôмъ съ дуже ворожимъ успособленьемъ духа и безъ належнои розваги; они завѣрити звыкли свѣтскимъ письмамъ и историчнымъ памятникамъ старины въ такой мѣрѣ, будь-то-бы тымже навѣть и пôдозрѣня ошибки пôдсувати не можна було; но книгамъ священного Писанія выстарчае щобы, за-для мнимого и позорного блуда, до того еще безъ одвѣтного прослѣдженя, заперечити всяку вѣру. Правда що могло статися, що писцѣ при переписованю рукописій гдеяку ошибку здѣлали но о тôмъ належитъ розважно судити и не поспѣшно припускати, хиба лишь въ тыхъ мѣстцяхъ, въ котрыхъ ошибка основно есть выказана. Случитися такожь може що правильный змыслъ якого мѣстця лишае ся сомнѣтельный; а щобы тойже розкрыти, много послужити могутъ найлучшû правила выкладу. Було бы однакъ вельми не справедливо, обмежати вдохновеніе

---

[1]) Opusc. X.

in Concilio Vaticano, a quo absolute edictum: *Veteris et novi Testamenti libri integri cum omnibus suis partibus, prout in eiusdem Concilii* (Tridentini) *decreto recensentur, et in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis suscipiendi sunt. Eos vero Ecclesia pro sacris et canonicis habet, non ideo quod sola humana industria concinnati, sua deinde auctoritate sint approbati; nec ideo dumtaxat, quod revelationem sine errore contineant; sed propterea quod Spiritu Sancto inspirante conscripti, Deum habent auctorem.*[1]) Quare nihil admodum refert, Spiritum Sanctum assumpsisse homines tamquam instrumenta ad scribendum, quasi, non quidem primario auctori, sed scriptoribus inspiratis quidpiam falsi elabi potuerit. Nam supernaturali ipse virtute ita eos ad scribendum excitavit et movit, ita scribentibus adstitit, ut ea omnia eaque sola quæ ipse iuberet, et recte mente conciperent, et fideliter conscribere vellent, et apte infallibili veritate exprimerent: secus, non ipse esset auctor sacrae Scripturæ universæ. Hoc ratum semper habuere Ss. Patres: »Itaque, ait Augustinus, quum illi scripserunt quæ ille ostendit et dixit, nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit: quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictante capite cognoverunt:« [2]) pronunciatque S. Gregorius M.: „Quis hæc scripserit, valde supervacanee quaeritur, quum tamen auctor libri Spiritus Sacntus fideliter credatur. Ipse igitur haec scripsit, qui scribenda dictavit: ipse scripsit qui et in illius opere inspirator exti-

[1]) *Sess.* III, c. II, *de revel.*

[2]) *De consensu Evangel.* l. I, c. 35.

на гдеяки лишь части священного Писанія або припускати що самъ святый писатель ошибавъ ся. Не можна такожь стерпѣти розумованье тыхъ, що трудность тую въ сей способъ оминаютъ, припускаючи именно що не треба сомнѣватися, яко-бы вдохновеніе Боже до ничого бôльше якъ лишь до правдъ вѣры и обычаѣвъ ôдносилося, се же тому, що выходятъ зъ ошибочного заложеня, будь-то-бы при розсудженю правдивости науки, не належало доходити сего, що Богъ сказавъ, но радше розважати по якой причинѣ сказавъ тое. Книги бо всѣ и взагалѣ, якî Церковъ святыми и канонічными узнала, во всѣхъ ихъ частехъ суть написанî за вдохновеньемъ святого Духа; такъ далеко ôдъ сего, щобы при вдохновенью Божôмъ якого ни-будь рода ошибка зайти могла, що тоежь (вдохновенье) само собою не лишь всяку ошибку выключае, але выключае ю и ôдкидае съ такою конечностію, якъ доконечно есть щобы Богъ, вѣчна Істинна, не бувъ николи причиною нѣякои ошибки. — Се есть старинна и не захитана вѣра церкви высказана торжественнымъ такожъ рѣшеньемъ на Соборахъ Флорентійскôмъ и Тридентійскôмъ; въ кôнци затверджена и выразнѣйше пояснена на Соборѣ Ватиканьскôмъ, котрый зъ натискомъ высказуе: Старого и нового Завѣта книги всѣ съ всѣми ихъ частями, якъ именно въ рѣшеню тогожь Собора (Тридентійского) вычисляютъ ся и въ старинномъ выданю латиньскои Вульгаты содержатъ ся, маютъ узнаватися святыми и канонічными. Церковъ але держитъ ихъ за святî и канонічнî не по той причинѣ, будь-то-бы самымъ дѣланьемъ чоловѣчимъ произведенî послѣ еи повагою стали затверджені, такожь и не задля того що содержатъ откровеніе безъ ошибки; но протоя,

tit.“ [1]) Consequitur, ut qui in locis authenticis Librorum sacrorum quidpiam falsi contineri posse existiment, ii profecto aut catholicam divinae inspirationis notionem pervertant, aut Deum ipsum erroris faciant auctorem. Atque adeo Patribus omnibus et Doctoribus persuasissimum fuit, divinas Litteras, quales ab hagiographis editae sunt, ab omni omnino errore esse immunes, ut propterea non pauca illa, quae contrarii aliquid vel dissimile viderentur afferre (eademque fere sunt quae nomine novae scientiae nunc obiiciunt), non subtiliter minus quam religiose componere inter se et conciliare studuerint; professi unanimes, Libros eos et integros et per partes a divino aeque esse afflatu, Deumque ipsum per sacros auctores elocutum nihil admodum a veritate alienum ponere potuisse. Ea valeant universe quae idem Augustinus ad Hieronymum scripsit: »Ego enim fateor caritati tuae, solis eis Scripturarum libris qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorum scribendo aliquid errasse firmissime credam. Ac si aliquid in eis offendero litteris quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quam vel mendosum esse codicem, vel in-

[1]) *Praef. in Iob,* n. 2.

що за вдохновеніемъ святого Духа списанй, Богъ есть ихъ сочинителемъ.[1]) Прото на нищо не здало ся говорити, що Духъ святый людей мовъ-бы знаряды до писаня употреблявъ и що вправдѣ не головному сочинителеви но надъхненымъ писателямъ щонибудъ ошибочного могло выпасти. Онъ бо самъ надприродною силою такъ ихъ до писаня побудивъ и зневоливъ и пишучимъ помагавъ, що они все тое и лише тое що имъ приказавъ, и духомъ правильно понимали, и вѣрно списовати хотѣли и удало неомильною правдою выражали; бо иначи не бувъ бы Духъ святый самъ цѣлого священного Писанія сочинителемъ. Тую науку всегда узнавали св. Отцѣ: „Тому то“ каже Августинъ, „понеже тамтіи писали що Духъ св. имъ показовавъ и говоривъ, ніякъ сказати не можна, що ôнъ самъ не написавъ; такъ якъ члены его тое выконали, що пôдъ внушеньемъ головы пôзнали“.[2]) Подôбно выражае ся св. Григорій Вел.: „Питатися: кто тое писавъ, есть безъхосенно такъ якъ всѣ вѣрно вѣруютъ, що Духъ св. есть сочинителемъ книги. Той отже тое писавъ, кто внушавъ се що мало написатись, той писавъ кто дѣло оное духомъ своимъ натхнувъ.“[3]) Слѣдуе зъ того, що тіи що думаютъ будь-то-бы въ пôдлинныхъ мѣстцяхъ священныхъ Писаній щонибудь ложного мѣститись могло, въ дѣйсности або перевертаютъ католическе понятіе божого вдохновенія, або самого Бога уважаютъ творцемъ ошибки. И дѣстно всѣ Отцѣ и Учителѣ въ такой мѣрѣ були передсвѣдченй, що божественнй Книги, якй зъ рукъ священныхъ писателѣвъ выйшли, свобôднй суть цѣлковито одъ всякой ошибки, що задля того намагалися (старалися) не мале число зъ

[1]) Sess. III. c. II. de revel.
[2]) De consensu Evangel. l. I. c. 35.
[3]) Praef. in Job, n. 2.

terpretem non assecutum esse quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam.«[1])

At vero omni graviorum artium instrumento pro sanctitate Bibliorum plene perfecteque contendere, multo id maius est, quam ut a sola interpretum et theologorum sollertia aequum sit expectari. Eodem optandum est conspirent et connitantur illi etiam ex catholicis viris, qui ab externis doctrinis aliquam sint nominis auctoritatem adepti. Horum sane ingeniorum ornatus, si nunquam antea, ne nunc quidem, Dei beneficio, Ecclesiae

[1]) *Ep.* LXXXII, I *et crebrius alibi.*

тыхъ мѣстць, въ котрыхъ видѣло ся яко содержатъ щось мабудь противного чи то несхôдного (а тіи то суть майже выключно, що въ имени новой науки закидають,) не менше быстроумно якъ съ повнымъ почтеніемъ мѣжь собою погодити и поєднати; притôмъ вызнали однодушно, що книги тіи въ цѣлости и що до всѣхъ ихъ частей перенятî суть, рôвномѣрно Божественнымъ духомъ и що Богъ самъ мовячій черезъ святыхъ писателѣвъ, не мôгъ зовсѣмъ ничого съ правдою несходного высказати. Слова що ихъ тойже Августинъ до Іеронима писавъ, маютъ загально мѣродательну вагу: „Признаю ти ся мôй Любый, що мѣжь всѣма книгами суть одиноки тіи Писанія що уже каноничными зовуть ся, котрымъ я научивъ ся заявляти такій страхъ и почесть, що я крѣпко вѣрую, яко ніякій зъ писателѣвъ тыхже, пишучи нѣ въ одной точцѣ не зблудивъ. А коли я въ письмахъ тыхъ на що то натыкаю, що видитъ ся бути правдѣ противне, заключаю зъ сего безъ сумнѣву, що або рукопись есть ошибочна, або що толкователь не натрафивъ на змыслъ слôвъ, або що я ихъ непонявъ.“[1])

Но щобы за святôсть біблійныхъ книгъ цѣлымъ приладомъ (збруйницею) всѣхъ важнѣйшихъ наукъ повну и цѣлковиту защиту переводити, була бы то за велика задача, якъ щобы ю можна справедливо ожидати одъ самои вправы толкователѣвъ и богословôвъ. Прото можна бы желати щобъ до цѣли тои стремѣли однодушно такожь и тіи католически мужѣ котрî въ наукахъ свѣтскихъ яку славу и повагу заживаютъ. И воистину! такихъ свѣтлыхъ талантôвъ окрасы, не браковало Церкви за Божою ласкою, якъ николи передъ тôмъ такъ и теперъ; и давъ бы Богъ, кобы ихъ число ко защитѣ вѣры на бу-

[1]) Ep. LXXXII, I et crebrius alibi.

deest; atque utinam eo amplius in fidei subsidium augescat. Nihil enim magis oportere ducimus. quam ut plures validioresque nanciscatur veritas propugnatores, quam sentiat adversarios; neque res ulla est quae magis persuadere vulgo possit obsequium veritatis, quam si eam liberrime profiteantur qui in laudata aliqua praestent facultate. Quin facile etiam cessura est obtrectatorum invidia, aut certe non ita petulanter iam traducere illi audebunt inimicam scientiae, fidem, quum viderint a viris scientiae laude nobilibus summum fidei honorem reverentiamque adhiberi. — Quoniam igitur tantum ii possunt religioni importare commodi, quibus cum catholicae professionis gratia felicem indolem ingenii benignum Numen impertiit, ideo in hac acerrima agitatione studiorum quae Scripturas quoquo modo attingunt, aptum sibi quisque eligant studii genus, in quo aliquando excellentes, obiecta in illas improbae scientiae tela, non sine gloria, repellant. — Quo loco gratum est illud pro merito comprobare nonnullorum catholicorum consilium, qui ut viris doctioribus suppetere possit unde huiusmodi studia omni adiumentorum copia pertractent et provehant, coactis societatibus, largiter pecunias solent conferre. Optima sane et peropportuna temporibus pecuniae collocandae ratio. Quo enim catholicis minus praesidii in sua studia sperare licet publice, eo promptiorem effusioremque patere decet privatorum liberalitatem; ut quibus a Deo aucti sunt divitiis, eas ad tutandum revelatae ipsius doctrinae thesaurum velint convertere.— Tales autem labores ut ad rem bibli-

дуще все множилоля. По мнѣнію нашому, ничого бôльше не потреба якъ, щобы правда защитникôвъ одержала, котрî бы числомъ и силою противникôвъ перевысшили. И нема ніякои рѣчи, котрабы була въ силѣ народови лучше внушити послушеньство правдѣ, якъ коли бы ю съ всякою отвертостію вызнавали мужѣ, що вызначились свѣтло въ якôмъ славнôмъ науковôмъ заводѣ. Ба еще бôльше! легко замовкне всяка ненависть клеветникôвъ, або навѣрно не будуть уже мали ôдваги безлично клеветати вѣру мовъ бы ворога уміетности, коли увидятъ, що науковою славою украшенî мужѣ, оддаютъ вѣрѣ найбôльше пошанованье и честь. Позаякъ прото могутъ вѣрѣ такъ много хôсна придбати мужѣ тіи, котрыхъ всемилостивый Богъ крôмъ ласки католичего вѣроисповѣданя щасливымъ успособленьемъ духа вывѣновавъ, довжнî суть они безъ вынятку при нинѣшнôмъ такъ завзятôмъ соперництвѣ умѣетностій, дотыкаючихъ якъ нибудь и св. Письмо, выбрати собѣ ôдповѣдный родъ уміетности, въ котрой бы колись одзначаючися, не безъ чести могли ôдганяти вымѣренî супротивъ тогожь (св. Письма) стрѣлы безбожнои науки. На мѣстци тôмъ пріятно намъ похвалити по заслузѣ намѣренье гдеякихъ католикôвъ котрî, щобъ ученымъ мужамъ подати способнôсть, такого рода науки съ цѣлымъ богатствомъ помôчныхъ средствъ предпринимати и успѣшно переводити, товариства позасновували и въ той цѣли обыльнî призбируютъ грошевî датки. Сей способъ намѣщеня гроша есть дѣйстно найлучшій и дуже на часѣ. Бо о скôлько менше надѣѣ могуть мати католики на пôдмогу своихъ наукъ зо стороны державы, о тôлько съ бôльшою готовостію и обôльнѣйше заявляти ся мае жертвен-

cam vere proficiant, insistant eruditi in iis tamquam principiis, quae supra a Nobis praefinita sunt; fideliterque teneant, Deum, conditorem rectoremque rerum omnium, eumdem esse Scripturarum auctorem: nihil propterea ex rerum natura, nihil ex historiae monumentis colligi posse quod cum Scripturis revera pugnet. Si quid ergo tale videatur, id sedulo submovendum, tum adhibito prudenti theologorum et interpretum iudicio, quidnam verius verisimiliusve habeat Scripturae locus, de quo disceptetur, tum diligentius expensa argumentorum vi, quae contra adducantur. Neque ideo cessandum, si qua in contrarium species etiam tum resideat: nam, quoniam verum vero adversari haudquaquam potest, certum sit aut in sacrorum interpretationem verborum, aut in alteram disputationis partem errorem incurrisse: neutrum vero si necdum satis appareat, cunctandum interea de sententia. Permulta enim ex omni doctrinarum genere sunt diu multumque contra Scripturam iactata, quae nunc, utpote inania, penitus obsolevere: item non pauca de quibusdam Scripturae locis (non proprie ad fidei morumque pertinentibus regulam) sunt quondam interpretando proposita, in quibus rectius postea vidit acrior quaedam investigatio Nempe opinionum commenta delet dies; sed »veritas manet et invalescit in aeternum« [1]) Quare sicut nemo sibi arrogaverit ut omnem recte intelligat Scripturam, in qua se ipse plura nescire quam scire fassus est Augustinus, [2]) ita- si quid inciderit difficilius

[1]) III. Esdr. 4. 38.

[2]) Ad Ianuar, *ep* LV, 21.

нôсть поодинокихъ; такъ щобы тіи, що Богъ ихъ одаривъ богатствами, схотѣли ихъ обернути на забезпеченье скарбу его откровенои науки. А щобы того рода працѣ сталися дѣйстно пожиточными для біблійнои науки, довжнû ученû основуватися на наведенихъ Нами въ повысшôмъ мовъ-бы головныхъ правилахъ; и довжнû вѣрно вызнавати, що Богъ сотворитель и управитель вселеннои, есть такожь творцемъ Писаній и яко прото не можна, нѣ зъ природы рѣчей, нѣ зъ памятникôвъ историчныхъ, ничого заключати, щобы стояло вь дѣйстной суперечности до св. Писаній. Колибы прото що ни-будъ такого являти ся видѣло, мае съ всею пильностію усторонитися, будь-то употребляючи розумне мнѣніе богословôвъ и толкователѣвъ, якій буде правильнѣйшій и вѣроятнѣйшій змыслъ дотычного текста Писанія, будь-такожь стараннѣйшимъ розсудженьемъ ваги доказôвъ яки противна сторона наводитъ. Не належитъ одначе залишати ревности, если послѣ еще лишитъ ся якій видъ за мнѣньемъ противнымъ; бо позаякъ правда правдѣ ніякъ противити ся не може, можна на певно приняти, що зайшла ошибка чи то въ поясненю святыхъ слôвъ, чи въ противной части спорнои точки. Но если еще и тогды нема цѣлковитои певности що до обоихъ точокъ, треба здержатисъ на часъ зъ рѣшеньемъ (мнѣня.) Премноги бо замѣты зъ всякого рода наукъ пôдношено зъ давного часу и при всякой нагодѣ супротивъ св. Писанія, котрû нинѣ яко безосновнû зовсѣмъ пôшли въ непамять; зарôвно якъ при гдеякихъ мѣстцяхъ св. Писанія (що неналежитъ прямо до правилъ вѣры и норовственности) предкладано колисьто не мале число пояснень а мѣстця тіи опôсля много лучше розяснилися стислѣйшимь розслѣдованьемъ.

quam explicari possit. quisque eam sumet cautionem temperationemque eiusdem Doctoris. »Melius est vel premi incognitis sed utilibus signis, quam inutiliter ea interpretando, a iugo servitutis eductam cervicem laqueis erroris inserere.« [3]) — Consilia et iussa Nostra si probe verecundeque erunt secuti qui subsidiaria haec studia profitentur, si et scribendo et docendo studiorum fructus dirigant ad hostes veritatis redarguendos, ad fidei damna in iuventute praecavenda, tum demum laetari poterunt digna se opera sacris Litteris inservire eamque rei catholicae opem afferre, qualem de filiorum pietate et doctrinis iure sibi Ecclesia pollicetur.

Haec sunt, Venerabiles Fratres, quae de studiis Scripturae sacrae pro opportunitate monenda et praecipienda, aspirante Deo, consuimus. Iam sit vestrum curare, ut qua par est religione custodiantur et observentur: sic ut debita Deo gratia, de communicatis humano generi eloquiis sapientiae suae, testatius eniteat, op-

[3]) *De doctr. chr.* III, 9, 18.

Позаякъ призраки мнѣній нищитъ день: „Истина же прибываетъ и возмагаетъ во вѣкъ“ [1]) Якъ протоє никто не може чванити ся, будь-то-бы правильно понимавъ цѣле св. Писаніе о котрôмъ св. Августинъ [2]) вызнавъ, що того що ôнъ не знає, бôльше єсть, чимъ сего що знає, довженъ кождый, коли що случитъ ся дуже трудного ко поясненю, имитися оной предъостороги и умѣренности тогожъ Учителя: „Лучше єсть нагнутися пôдъ незнанû но хосеннû признаки, якъ нездалымъ ихъ выкладомъ зъ ярма послушеньства вытягненый кархъ въ сѣти блуда замотати,“ [3] Коли прото тіи, що помôчничû отсѣ науки преподаютъ, радамъ и приказамъ нашимъ одвѣтно и совѣстно послѣдовати будутъ, єсли письмами и науками плоды студій звертати станутъ на опроверженье ворогôвъ правды, и на захорону молодежи ôдъ всякой шкоды въ вѣрѣ, тогды доперва радоватись могутъ, що послужили достойною працею священнымъ Писаніямъ и що таку помôчь католической справѣ приспорили, якои справедливо надѣє ся Церковъ изъ побожности и наукъ сынôвъ своихъ.

Сеже то єсть, Всечестнѣйшû Братя, що при помочи Божой судили Мы одвѣтнымъ, зъ взгляду на потребу часу, въ справѣ наукъ священныхъ Писаній напôмнути и приказати. Проче лишаємъ стараню Вашому, щобы тоє належито и совѣстно сохраняло ся и выконало; абы тымъ способомъ подяка, яку Богу за удѣленье родови людскому слôвъ мудрости Его довжнû єсьмо, яснѣйше засіяла и щобъ пожелани успѣхû тымъ обильнѣйше явилися, передъ всѣмъ ко образованю молодого духовеньства,

[1]) II. Єздры 4, 38.
[2]) Ad Januar ep. LV, 21.
[3]) De doctr. chr. III 9, 18.

tataeque utilitates redundent; maxime ad sacrae iuventutis institutionem, quæ tanta est cura Nostra et spes Ecclesiae. Auctoritate nimurum et hortatione date alacres operam, ut in Seminariis, atque in Academiis quae parent ditioni vestrae, haec studia iusto in honore consistant vigeantque. Integre feliciterque vigeant, moderatrice Ecclesia, secundum saluberrima documenta et exempla Ss. Patrum laudatamque maiorum consuetudinem: atque talia ex temporum cursu incrementa accipiant quae vere sint in praesidium et gloriam catholicae veritatis, natae divinitus ad perennem populorum salutem. — Omnes denique alumnos et administros Ecclesiae paterna caritate admonemus, ut ad sacras Litteras adeant summo semper affectu reverentiae et pietatis: nequaquam enim ipsarum intelligentia salutariter ut opus est patere potest, nisi remota scientiae *terrenae* arrogantia, studioque sancte excitato eius *quae desursum est* sapientiae. Cuius in disciplinam semel admissa mens, atque inde illustrata et roborata, mire valebit ut etiam humanae scientiae quae sunt fraudes dignoscat et vitet, qui sunt solidi fructus percipiat et ad aeterna referat: inde potissime exardescens animus, ad emolumenta virtutis et divini amoris spiritu vehementiore contendet: *Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum.* [1]

[1]) Ps. XVIII, 2.

що то есть въ нашой превеликой опѣцѣ и надѣею Церкви. Повагою именно и заохотою положѣть пильну старанно̂сть, щобы въ Семинаріяхъ и въ Академіяхъ (всеучилищахъ) що по̂длягаютъ вѣдомству вашому, науки тіи въ приналежной чести оставали и процвитали. Незопсовано и счастливо няй-бы процвитали по̂дъ розумною управою церкви, въ згодѣ съ спасительными науками и примѣрами Отцѣвъ св. и похвальнымъ обычаемъ предко̂въ; а съ ходомъ часу нехай змогутъ ся до такого розросту, щобъ дѣйстнымъ сталися забороломъ и славою католическои істинны, зродженои Богомъ къ вѣчному блаженьству народо̂въ. Въ ко̂нци, всѣхъ питомцѣвъ и служетелей Церковныхъ, отцѣвскою упоминаемъ любовію, щобъ наукамъ священныхъ Писаній посвящалися всегда съ найбо̂льшимъ чувствомъ почитаня и побожности; бо нѣякъ не зможе розумѣніе тыхже спасительно якъ належитъ, розкрытися, если не удалитъ ся попередно гордо̂сть „житейской“ науки и не розбудитъ совѣстно жажда мудрости „сходящои съ высше“. Духъ бо, разъ занятый наукою тою, а нею просвѣщеный и скрѣпленый, предивну получитъ силу ко розпо̂знаваню и оминаню случаючихъ ся по̂дступо̂въ людскои умѣтности, ко задержаню собѣ чо̂льныхъ плодо̂въ и употребленю ихъ для вѣчности, а найпаче за справою науки сей розгоритъ ся душа и стремѣти буде съ бо̂льшимъ одушевленьемъ за дарами честнотъ и любви Божои: „Блажени испитающіи свидѣнія его; всѣмъ сердцемъ взыщутъ его,“ [1])

Такъ, уповаючи на помо̂чь Божу и завѣряючи Вашой пастырской пе-

[1]) Псал. XVIII, 2.

Iam divini auxilii spe freti et pastorali studio vestro confisi, Apostolicam benedictionem, caelestium munerum auspicem Nostraeque singularis benevolentiae testem, vobis omnibus, universoque Clero et populo singulis concredito, peremanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die XVIII novembris anno MDCCCXCIII, Pontificatus Nostri sextodecimo.

LEO PP. XIII.

чаливости, удѣляемъ всѣмъ Вамъ, всему Духовеньству и кождому вамъ повѣреному народови, въ залогъ ласкъ небесныхъ и въ свѣдоцтво нашого особенного благоволенія, съ всякою любовію о Господѣ Апостольске благословеніє.

Дано въ Римѣ у св. Петра дня 18. Новембра р. Б. 1893, въ шѣстнадсятôмъ роцѣ Нашого (Понтіфіката) Папства.

ЛЕВЪ III. XIII.

От ъ Еп. Ординаріата

Перемышль дня 2. Жовтня 1894.

Ч. 54. Ч. 5998

Конкурсъ на посаду катихита при VI-клясовой школѣ дѣвочой въ Сяноцѣ.

Рада шкôльна окружна въ Сяноцѣ розписуе подъ днемъ 14 Вересня 1894 Ч. 972 конкурсъ на посаду катихита при VI клясовой школѣ дѣвочой въ Сяноцѣ съ ододженьемъ науку религіи учити такожъ въ V клясовой школѣ мужеской. Платня до той посады єсть 600 зл. и 10% на мешканье.

Поданя удокоментованѝ вносити належитъ посредствомъ своеи власти по конець Жовтня 1894.

От ъ Еп. Консисторіи

Перемышль дня 22. Вересня 1894.

Ч. 55. Ч. 6223

Конкурсъ на катихитôвъ при школахъ народныхъ въ Дрогобычи.

Рада шкôльна окружна въ Дрогобычи розписуе подъ днемъ 27. Вересня 1894 Ч. 992 конкурсъ на посады катихитôвъ:

1. При 6 клясовой школѣ мужеской въ Дрогобычи съ обовязкомъ учити токожъ въ 4 клясовой школѣ муж. и держати приписани ексорты.

2. При 6-клясовой школѣ дѣвочой въ Дрогобычи съ обовязкомъ учити такожъ въ 4-клясовой школѣ дѣвочой и держати ексорты.

До посадъ тыхъ привязана пенсія 700 зл. ав. и 10% додатокъ на помешканье.

О повысшôмъ повѣдомляєся Прч. Священьство.

От ъ Еп. Консисторіи

Перемышль дня 6. Жовтня 1894.

Хроника.

Сего року розпочали Ихъ Преосвященьство, Нашъ Архієрей Киръ *Юліянъ* каноничну візитацію Своеи пространнои и давно не візитованои Епархіи а розпочали отъ візитаціи деканатôвъ найбôльше на захôдъ высуненыхъ, границю Епархіи становлячихъ, пространныхъ, понеже поодиноки парохіи нашого обряду далеко одна отъ другои отдаленî.

Именно ôтбулася найсамперeдъ візитація Коросняньского деканата въ часѣ отъ 22. Серпня до 28. Серпня 1894, потôмъ же Канчучского деканата отъ 14. Вересня до 25. Вересня.

Нарôдъ, котрый небачивъ еще свого Архієрея, бо въ Канцуцкôмъ деканатѣ отбула ся попередна візитація еще въ року 1821, а въ Коросняньскôмъ въ року 1833 и тыхъ вже нема, котрî бы Архієрейску візитацію памятали, громадився дуже численно и съ слезами радости витавъ и пращавъ Свого Архіпастыря.

Рôвножъ и нарôдъ обр. латиньского пôдъ проводомъ своихъ душпастырѣвъ всюды торжественно и съ одушевленьемъ витавъ нашого Архієрея.

Дня 6. Жовтня выѣхали Ихъ Преосвященьство на каноничну візитацію деканата Старосамборского.

Дня 30. Вересня с. р. въ Недѣлю по Воздвиженію Ч. и Ж. Креста отбулося Архієрейске посвяченье новои, мурованои, красно помальованои Церкви въ Лазахъ, деканата Ярославского. Чинъ Архієрейского посвяченя, потомже Архієрейску Службу Божу отслужили Ихъ Преосвященьство, Киръ *Юліянъ* въ сослуженю Всп. Крилошанъ ОО. Подолиньского, Чеховича и Войтовича зъ Перемышля, О. Хотынецкого зъ Ярославя, О. Матюка, деканата Ярославского и 28 священникôвъ такъ Ярославского деканата, якъ и зъ инныхъ деканатôвъ прибувшихъ.

Хоръ зложеный зъ священникôвъ, питомцѣвъ и Перемыскихъ спѣвакôвъ пôдъ управою О. Копка, спѣвавъ въ часѣ того величавого торжества.

Отъ Еп. Ординаріята

Перемышль, дня 12. Жовтня 1894.

† Юліанъ
Епископъ.

Тупомъ С. Ф. Піонткевича въ Перемышли. 1894